

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

IVA KAWULOKOVÁ

Politika, demokracie a společnost v dílech J. L. Fischera

Diplomová práce

Prezenční studium

Vedoucí práce: PhDr. Petr Zima, Ph.D.

OLOMOUC 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci *Politika, demokracie a společnost v dílech J. L. Fischera* vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce s použitím uvedených pramenů, odborné literatury a dalších informačních zdrojů.

V Olomouci dne .....

.....

podpis

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Petru Zimovi, Ph.D., za odborné vedení práce, poskytování rad a materiálových podkladů k práci.

Děkuji své rodině za podporu, bez níž by tato diplomová práce nevznikla. Hlavně děkuji svému otci.

OBSAH

1. Úvod.....	6
2. Kdo je Josef Ludvík Fischer?	8
2.1. Život a významné události	8
2.2. Vzpomínky na J. L. Fischera	11
3. Politika	13
3.1. Definice a politický vhlad	13
3.2. Politika dle J. L. Fischera	14
3.2.1. Vznik politických stran	15
3.2.2. Nástin teorie politiky	16
3.2.3. Fašismus	17
3.2.4. O svobodě a rovnosti	18
3.2.5. Skladebná politika	19
4. Demokracie	24
4.1. Definice a historická proměna demokracie	24
4.2. Demokracie v díle J. L. Fischera	26
4.2.1. O vládách demokratických	27
4.2.2. Dvojí demokracie	29
4.2.3. Liberalismus	31
4.2.4. Pojetí soudobé demokracie a její krize u J. L. Fischera	32
4.2.5. Skladebná demokracie a její teoretické základy	37
5. Společnost.....	46
5.1. Definice a historický vývoj společnosti.....	46

5.2. Společnost v díle J. L. Fischera	47
5.2.1. Skladebná společnost	53
6. Pojetí pedagogiky a školství dle J. L. Fischera.....	58
6.1. Nástin školského systému	59
6.2. Elity jako součást skladebné společnosti	62
7. Závěr	64
8. Prameny a literatura	67

1. Úvod

Cílem této diplomové práce je seznámit se s politikou, demokracií a společností v dílech Josefa Ludvíka Fischera (1894-1973). Tento filosof, sociolog je neprávem opomíjenou osobností české myslitelské scény dvacátého století. J. L. Fischer se důkladně zabýval nejen soudobými politickými a společenskými jevy, nýbrž se ve svých dílech věnoval i kořenům, historií a vývojem politiky i demokracie, zejména v evropské společnosti. Svě práce se nevěnoval pouze analýzám, ale Fischer sám navrhoval konkrétní řešení evropských problémů - a to pomocí formy skladebné.

Abych mohla lépe pochopit Fischerovu práci, tak v druhé kapitole uvádím životopisné údaje J. L. Fischera, které jsem spojila s bouřlivými dějinnými zvraty odehrávajícími se za Fischerova života. Díky této kapitole je pak následně jednodušší pochopit, proč se Fischer neustále vrací k významům politiky, demokracie a společnosti a jejich dějinnému postupu. Abych podtrhla významnost Fischerovy osobnosti, tak se v poslední části kapitoly zabývám jeho vlivem na vybrané osobnosti.

Třetí kapitola se již věnuje politické koncepci ve Fischerově podání. Na začátku je krátká podkapitola, která uvádí pojem politika v obecně přijímané definici, spolu s touto definicí předkládám krátké zamyšlení nad vývojem politického myšlení v Evropě. Tato kapitola dále pokračuje v přiblížení pojmu politika, jak jej nejspíše chápal samotný J. L. Fischer. Jak vysvětluje její vznik a základní pojmy, které jsou často s politikou spojované. Jelikož Fischer viděl veliké ohrožení evropské kultury a demokracie ve fašismu, věnoval tomuto, pro něj aktuálnímu politickému tématu, rozebrání a zhodnocení velkou pozornost. Zařadila jsem toto téma jako samotnou krátkou kapitolku. Nedílnou součástí je rozbor skladebné politiky, kterou nám Fischer předkládá jako alternativu dalšího rozvoje demokracie v Evropě. Řeší v ní politické uspořádání ve skladebné demokracii, její fungování a možnosti.

V kapitole o demokracii na úvod připomenu základní definici a historický kontext, který demokracii neodmyslitelně doprovází. Ale ze všeho nejvíce se budu věnovat demokracii v dílech Fischera. V této kapitole jsem si dovolila krátce vyzdvihnout samotnou osobnost J. L. Fischera a jeho osobní postoj k demokracii. Také bych zde chtěla upozornit na jeho spojitost filosofie a politiky. Protože se Fischer snažil pomocí co nejpřesnějších definic stanovit podmínky demokratického vládnutí a vlastně tímto stanovit demokratickou společnost, musím se i já, v této práci, tohoto tématu dotknout. Pro co

nejlepší pochopení svých myšlenek, považuje Fischer za nutné co nejvíce své čtenáře seznámit se základními pohledy na demokracii, které vycházejí z děl Jean-Jacques Rousseaua (1712-1778) a Johna Locka (1632-1704). Fischer také upozorňuje na dílo Thomase Hobbesa (1588-1679). Následně se zaměřím na liberalismus, ze kterého vychází kapitalismus, který Fischer přes jeho počáteční úspěchy kritizuje. Předposlední část věnuji Fischerově pohledu na soudobou společnost. Tento pohled výstižně charakterizuje sám název, který používá, tj. krize demokracie. V poslední části se pokusím objasnit Fischerovo východisko z této krize za pomoci skladebné demokracie.

Předposlední kapitola bude pojednávat o společnosti. „Fischer byl silně zaujat společenskými problémy vyvolávanými velkou hospodářskou krizí kapitalistického světa, spojenou s morální a institucionální krizí demokratických zemí, otázkou vzájemného vztahu novodobé evropské racionality a světa.“¹ Než začnu pojednávat o samotné skladebné společnosti u Fischera, i tuto kapitole nejprve začnu vymezením pojmu společnost, kterou se následně pokusím zasadit do historického kontextu evropské kultury. Po tomto exkurzu, který nám má pomoci pochopit důležitost společnosti pro Fischerovu skladebnou filosofii, se zaměřím konkrétně na Fischerův důkladný rozbor středověké společnosti, kterou Fischer považuje za základ, ze kterého vznikla současná evropská společnost. Jako jiný pohled na společnost se zmíním o americkém modelu. Pro další upřesnění Fischerova vnímání společnosti zde uvedu jeho rozbor soudobé moderní společnosti a celou kapitolu ukončím teoretickým základem a poté popisem Fischerovy skladebné společnosti.

Závěrečná kapitola se bude zabývat pojetím školství u J. L. Fischera a následně se pokusím aplikovat jeho myšlenky na současné školství a na náš život.

Musím také upozornit, že Fischerovo dílo je natolik komplexní, že i přes snahu rozdělit jeho myšlení na jednotlivé tematické okruhy, je to úkol téměř nemožný. Svět, jak jej vnímal Fischer je komplexní, provázaný a nesmírně složitý organismus – kde vše souvisí se vším. Proto se v každé jednotlivé kapitole nevyhnu spojením všech pojmů, kterým se tato diplomová práce zabývá.

---

¹ *Česka filosofie ve 20. století (směry, osobnosti, problémy)*; Vydavatelství Masarykovy univerzity; Brno; str.

2. Kdo je Josef Ludvík Fischer?

Na začátku své práce se musím zaměřit na osobnost tohoto významného českého filosofa. A to nejen na bibliografické záležitosti, ale i na to jak byl vnímán lidmi, kteří jej zažili, spolupracovali s ním, aj.

2.1. Život a významné historické události

V životopise Josefa Ludvíka Fischera (dále jen J. L. Fischer nebo Fischer) se nemíním omezit jen na jeho osobní údaje. Považuji za nutné připomenout i důležité historické události, které se udály během jeho života, jež měly nepochybně velký vliv na jeho vývoj, myšlení a tvorbu.

J. L. Fischer se narodil 6. 11. 1894 v Praze v rodině nadlesního. Naše země byla tehdy součástí Rakouska-Uherska a vládl v ní císař František Josef I. (*18. srpna 1830 - †21. listopadu 1916). Státní zřízení u nás byla monarchie a císař vládl téměř absolutisticky. V Čechách a na Moravě v té době probíhá – jak vzpomíná sám J. L. Fischer ve své poslední přednášce pro veřejnost národnostní boj pozvolně se obrozujícího českého národa proti německému hlavně městskému prostředí.²

J. L. Fischer studoval nejprve na gymnáziu v Českých Budějovicích a později v Třeboni, kde v roce 1912 na gymnáziu odmaturoval. Během jeho dalšího studia na FF UK započala světová válka (28. června 1914 atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este). Je pravděpodobné, že tato skutečnost ovlivnila studenta Fischera a ačkoli původně studoval češtinu a němčinu, tak u něj převládl zájem o filosofii³.

Mapa Evropy v roce 1914 (Příloha 1)

²MUSIL Jiří; *Josef Ludvík Fischer, Česká otázka dnes, Poslání malého národa*; Olomouc; 2007; str. 15

³MUSIL Jiří; *Josef Ludvík Fischer, Česká otázka dnes, Poslání malého národa*; Olomouc; 2007; str. 15

Válečné události působily jako ohromný katalyzátor politického, hospodářského a státoporného dění. Proběhla řada revolucí a jedna z nejvýznamnějších byla v roce 1917. Stala se v carském Rusku, kde v důsledku nespokojenosti obyvatelstva s válečnými poměry v zemi, byla v Petrohradě vyhlášena generální stávka, která je považována za počátek Únorové revoluce. V jejím důsledku odstoupil car Mikuláš II. Revoluce ovšem v Rusku neskončily, dne 7. listopadu 1917 proběhla další revoluce, Říjnová revoluce. V této Říjnové revoluci zvítězila bolševická strana, kterou vedl V. I. Lenin. V důsledku této revoluce následovala občanská válka a následně vznikl Sovětský svaz, který existoval ve své totalitní a nedemokratické podobě až do roku 1991.

V důsledku bolševické revoluce a dalších změn, které následovaly po skončení 1. sv. v., změnila Evropa podstatným způsobem svou státně-politickou podobu. Tyto nově vzniklé, nebo aspoň nějakým způsobem reformované státy se pustily do budování svých státností. Vznikla i Československá republika (28. října 1918).

Mapa Evropy po první světové válce (Příloha 2)

V roce 1919 získal Fischer titul PhDr. Mezi jeho univerzitními učiteli byly i významné osobnosti, např. T. G. Masaryk, F. Drtina, O. Kádner, J. Pekař, J. Vlček, František Krejčí a další.⁴

Od roku 1921 - 1935 pracoval jako odborný pracovník ve Veřejné a univerzitní knihovně v Praze, dále pracoval ve Studijní knihovně v Olomouci (1923-33) a v Zemské a univerzitní knihovně v Brně. Současně v té době poměrně pravidelně publikoval.⁵

Od r. 1927 přednášel na FF MU. V roce 1929 spoluzakládal (B. Václavek, J. Mahen, aj.) levicový list Index. Ten vycházel až do roku 1939. Spolupodílel se (spolu s I. A. Bláhou a E. Chalupným) také na založení brněnské Sociologické revue. Tento časopis vycházel v letech 1930-1940, a po 2. Světové válce v letech 1945-1948.⁶

J. L. Fischer se také účastnil světových kongresů filosofů – Praha (1924) a Paříž (1938). Byl také současně členem řady organizací (KČSN, Čs. národní rady badatelské, ČAVU, Svazu čs. spisovatelů, Delta Tau Kappa v Bridgeportu Světového parlamentu pro světovou kulturu v Berlíně aj.) Přemíra práce mu přivodila fyzické i duševní vyčerpání a proto v druhé polovině 30. let poněkud „zvolnil“.

V roce 1927 se na FF v Brně habilitoval ze sociologie a o tři roky později, tedy v roce 1930, si docenturu rozšířil i na dějiny filosofie.⁷

Je nutno podotknout, že v té době sílila fašistická hnutí (Španělsko, Itálie, Německo). Pro naši zemi je nejdůležitější dění našeho německého souseda, kde po vítězství strany NSDAP se stal v roce 1933 Adolf Hitler říšským kancléřem. Agresivita Německa narůstala neuvěřitelnou silou. Tato situace nemohla zůstat bez povšimnutí a bez odezvy. Fischer tehdy aktivně působil při formování protifašistické fronty a také spolupracoval v hnutí solidarity se Španělskými protifašistickými bojovníky. Není proto divu, že byl na seznamu gestapa jako osoba režimu nepřátelská, a tak po začátku německé okupace ČSR utíká do ciziny (duben 1939)⁸. Dostává se do tehdy neutrálního Holandska, kde ovšem po násilném obsazení německými vojsky uvízne. Tajný útěk do Anglie se nezdaří, a tak se po celou válku skrývá v Amsterdamu s falešnými doklady na rodné

---

⁴ *Slovník českých filozofů*; Masarykova univerzita v Brně; 1998; str. 127

⁵ *Slovník českých filozofů*; Masarykova univerzita v Brně; 1998; str. 127

⁶ *Slovník českých filozofů*; Masarykova univerzita v Brně; 1998; str. 127

⁷ *Slovník českých filozofů*; Masarykova univerzita v Brně; 1998; str. 128

⁸ MUSIL Jiří; *Josef Ludvík Fischer, Česká otázka dnes, Poslání malého národa*; Olomouc; 2007; str. 45

příjmení své matky. I tak pod různými pseudonymy nepřestává publikovat! Vydává také články, které jsou jednoduše nepodepsané. Po konci války okamžitě přijíždí zpět do ČSR.

V říjnu 1945 byl J. L. Fischer jmenován řádným profesorem sociologie a dějin filosofie. Pro Olomouckou univerzitu je významná hlavně jeho činnost v letech 1946, až do roku 1949, kdy byl prvním rektorem Univerzity Palackého. A jako profesor zde působil až do roku 1957. V roce 1960 byl předčasně penzionován. Teprve v roce 1968 byl reaktivován a na FF UP organizoval zřízení katedry sociologie.⁹ Působil tam do roku 1970. Z politických důvodů byl opět odvolán. A až do smrti, která nastala náhle 17. 2. 1973, byl pod kontrolou Státní bezpečnosti. V roce 1992 byl vyznamenán Řádem T. G. Masaryka *in memoriam*.

2.2. Vzpomínky na J. L. Fischera

Při studiu knih o Fischerovi mě zaujaly i vzpomínky na něj, které více dokreslují tohoto zajímavého člověka.

První vzpomínka je od našeho prvního českého prezidenta Václava Havla: „Vzpomínám si na jednu příhodu. Myslím, že mi mohlo být tak třináct, čtrnáct let. Měl jsem s ním schůzku v kavárně Slávii a on mi přinesl tlustou knihu, Wildelbandovy Dějiny filozofie, a řekl mi: „Toto jsou nejlepší dějiny filozofie, to si musíš rychle přečíst a potom Ti řeknu, co máš číst dál.“ Já se na tu knížku podíval, zalistoval jsem v ní a řekl jsem: „Vždyť to je německy!“ „No a? Tak se naučíš německy!“ Takový byl profesor Fischer. Byla to velmi energická, svérázná, osobitá postava myslivého člověka plného energie, který byl tvůrcem takzvané skladebné filozofie.“¹⁰

Další o mnoho osobnější vzpomínka je od jeho dcery Violy Fischerové. „Povídali jsme si celé večery, jednou i o tom, proč zůstal v Holandsku. Že odešel, to mu zachránilo život, když už ho gestapo hledalo i za záclonovými tyčemi, které stály v koutě, jak matka vzpomínala vždy se stejným údivem. Ale proč zůstal nakonec v okupované zemi? Poprvé, když mu nabídli profesuru na Harvard, proto, že chtěl – jak mi řekl – zůstat alespoň na tomtéž kontinentu s námi. To byla, přiznávám, osudová chyba. Ale Jelef byl *homo*

---

⁹ MUSIL Jiří; *Josef Ludvík Fischer, Česká otázka dnes, Poslání malého národa*; Olomouc; 2007; str. 45

¹⁰ MUSIL, J. V. aj.; *Josef Ludvík Fischer 6. 11. 1894 – 17. 2. 1973*; VLASTIVĚDNÁ SPOKLEČNOST MUZEJNÍ V OLOMOUCI; Olomouc; 2001; str. 5

politicus, a jako takový se chtěl dostat do Anglie. A to byla – jak se mělo ukázat – hra s osudem“¹¹

Poslední úryvek není již vzpomínka, ale ukázka toho, jak osobnost Fischera působila po letech na jeho žáka docenta Karla Flosse. Jeho činnost na počátku sametové revoluce, do které se v Olomouci aktivně zapojil, popisuje takto: „Rozhodující byl čtvrtek toho týdne, kdy jsem měl před plným náměstím projev v duchu J. L. Fischera, mého dalšího rozhodujícího učitele a tvého otce. Ale hlavně si vybavuju, že jsem měl předtím intenzivní pocit, že tam prostě musím jít, že musím jít, protože on by určitě šel a já, jestli chci být jeho žákem, a vděčným žákem, taky musím jít, ať se stane cokoliv.“¹²

---

¹¹ MUSIL, J. V. aj.; *Josef Ludvík Fischer 6. 11. 1894 – 17. 2. 1973*; VLASTIVĚDNÁ SPOLEČNOST MUZEJNÍ V OLOMOUCI; Olomouc; 2001; str. 12

¹²Rozhovory Sylvie Fischerové a KAREL FLOSSEM; *Bůh vždycky zatřeše stavbou*, Vyšehrad; Praha; 2011; str.

3. Politika

Politika je v lidské společnosti jedním ze základních projevů, které zároveň tuto lidskou společnost činí ojedinelou. Objevila se nejpozději s příchodem prvních civilizací a není známý jiný tvor, u kterého bychom tuto specifickou činnost zpozorovali. Nejdříve se zaměřím na definici a všeobecnou historii politiky, která je jen krátkým vhladem do samotného pojetí politiky, jak ji chápal a vysvětloval J. L. Fischer. Dále se rozebírám konkrétní pojmy, které jsou spjaté s politikou (svoboda, rovnost; fašismus; politické strany). Závěrečná pasáž se zaměřuje na výklad skladebné politiky a jejího ukotvení v rámci Fischerového skladebného systému.

3.1. Definice a historický vhlad

Dříve než se začneme zabírat vlastním pojetím politiky v dílech J. L. Fischera chtěla bych připomenout obecnou definici politiky, která je vybrána z olomouckého Filosofického slovníku: „V obecném smyslu označení pro schopnost řídit stát (vnitřní politika), respektive vztahy mezi státy (zahraniční politika). Politika je společenskou oblastí, kde dochází ke střetu zájmů mezi individui, politickými institucemi a politickými stranami, cílem politiky je zajistit funkčnost státu, ambivalentnost tohoto cíle tkví v užití prostředků. Politika je pak chápána jako vyvažování a usmiřování těchto zájmů, nebo jako prosazování zájmů násilím a nátlakem. V prvním případě dochází k uspokojování zájmů všech subjektů, v druhém pouze jedněch na úkor druhých. Politika je spjata s pojmem moci, o níž usilují subjekty, aby získaly vládu nad ostatními. Moc je nástrojem k prosazování cílů vlády prostřednictvím struktur státu. Aristoteles uvádí, že ve státě je vztah vládnoucích a ovládaných založen na principu vzájemné opozice, a že rozložení moci je dějinně proměnlivé.“¹³

Politika naši společnost pravděpodobně doprovází již od raných počátků civilizace. Tam kde řešení problémů přesahovalo fyzickou a materiální moc jednotlivce, pro prosazení jeho zájmů přichází na řadu určitá forma politiky. Evropa po čas své historie, díky svému proměnnému etnickému složení zažila (na rozdíl od monokulturní starověké Číny) mnoho zvrátů, jak kulturních, myšlenkových, sociálních, tak politicko-hospodářských. Evropská společnost je právě pro tuto dlouholetou minulost velmi různorodá a zajímavá. Politické spektrum ve zdejších podmínkách dosáhlo snad již všech

---

¹³ *Filosofický slovník*; Nakladatelství a vydavatelství FIN; Olomouc; 1995; str. 319

nám známých forem a to mnohdy současně (např. germánský kmenový náčelník kontra římský senátor, atd.). Také se vývoj během několika staletí mohl razantně měnit. Od malých antických městských států nebo jen území dočasně ovládaným místním kmenem, až o několik století později po obrovskou Římskou říši. Vládla zde jak absolutní monarchie, tak i demokraticky zvolené instituce. Evropě se nevyhly ani extrémní formy jako byl fašismus a socialismus. Aby toho nebylo málo, tak mnozí myslitelé inspirováni touhou po lepším světě se snažili vypracovat své politické projekty. Nejenom, že se tím snažili pochopit dění na politické scéně, vylepšit danou situaci, ale našli se i filosofové, kteří se odvážili o utopistické pojetí celé společnosti, které bylo neodmyslitelně spjata s politickými postuláty (viz. Thomas More, Utopie). Je nutno upozornit na to, že zdaleka ne vždy přinášela politika lidstvu jen pozitivní věci. Světové války jsou již jen vyústění politických bojů o větší moc. V dnešní době si řízení vyspělého státu bez rozvinutého politického aparátu nedokážeme téměř představit.

3.2. *Politika dle J. L. Fischera*

Jelikož Fischer svá zásadní filosofická díla píše v bouřlivém období po první světové válce, kde na jedné straně probíhá vývoj nového československého státu, v rozvinutém kapitalistickém světě začíná velká hospodářská krize a do toho všeho přicházejí fašistická hnutí ve Španělsku, Itálii a v Německu. Zatím v Sovětském Rusku pod vlivem marxismu a za pomoci diktatury proletariátu se tvoří socialistický stát.¹⁴ Fischer byl člověkem, kterému vývoj společnosti leží tzv. na srdci, tyto změny pozorně sleduje, analyzuje je, snaží se přijít a osvětlit jejich příčiny, průběh i následky jaké tento vývoj přináší. Než nám Fischer představí svoji koncepci skladebného uspořádání společnosti, chce se nejdříve vypořádat s politickými základy.

V základní definici politiky, dle Fischera, je její hlavní náplní řízení a vedení státu. Tudíž než začne vlastní zkoumání, považuje Fischer za vhodné si ustanovit své chápání státu a jeho různorodé varianty. J. L. Fischer definuje stát jako vrcholnou společenskou organizaci, ve které se jednotlivé vládní formy, především liší podle toho, komu a jak byla přiznána ve společnosti politická autonomie.¹⁵ Na základě takto chápané definice státu obdržíme pak tyto základní možnosti: buď to je to zřízení monografické (absolutistický vládce), nebo státu vládnou málo početné společenské vrstvy, buď to rodové (aristokracie)

---

¹⁴ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 172

¹⁵ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přebitisk 1. Vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 22

nebo peněžní (plutokracie). Jako poslední možnost zůstává ta, že se na vládě podílejí společenské vrstvy různě početné (polykracie). Právě tato poslední forma vlády se mnohdy se nazývá, a může to být i neprávem, demokracie. Fischer upozorňuje na částečnou nevhodnost tohoto pojmenování a nahrazuje jej dle něj vhodnějším popisem, že je to vláda společenského celku tzv. holokracie. Už tímto naznačuje, že pro něj významný pojem demokracie může být mnohdy nesprávně interpretován.

J. L. Fischer vymezuje krajní příklady státu podle možností podílení se lidstva na vládnutí a udává na jedné straně monokracii, kdy celá společnost - s výjimkou samovládcovou - je objektem vlády a státní organizace je zde heteronomní. A na druhé straně demokracie, která činí celou společnost subjektem vlády se státní organizací, která je autonomní. Mezi těmito hranicemi se pohybuje velká řada státních řízení, kde se subjektem vlády stávají různě početné společenské vrstvy s různou mírou autonomie tj. s různou mírou politických práv.¹⁶ Ze všech vymezených politických forem, vnímá Fischer jako nejvhodnější formu demokratickou, právě pro aktivní účast společnosti na vládě.

3.3.1 Vznik politických stran

Jelikož se současné demokratické státy neobejdou bez politických stran, věnuje jim a jejich vzniku Fischer svou pozornost. Poukazuje na to, že podle původních požadavků Rousseových, který chce, aby bylo učiněno za dost požadavkům co největší individuální svobody, hlavně svobody hospodářské. Rousseau požaduje, aby občané měli zakázána zájmová sdružení (touto podmínkou bojuje proti cechům). Nevhodnost těchto zákazů si J. L. Fischer uvědomuje a upozorňuje, že zájmové požadavky jednotlivých společenských skupin neměl tedy kvůli onomu zákazu kdo hájit. Jejich požadavky mohly být vznášeny pouze politickou cestou přímo do parlamentu. Dochází postupně k naprostému přetížení tohoto systému. Parlamentu a demokracii s ním spojené je vytýkána nekompetence, bezprogramovost, bezzásadovost, těžkopádnost a nakonec naprostá neschopnost. Nakonec vzhledem k tomu, že stále větší množství společenských vrstev dochází ke svému politickému uvědomění (dělnictvo a zemědělci) objevuje se čím dál větší nutnost jejich zastupování.¹⁷

Jako mluvčí různých skupinových zájmů a vůlí začaly vznikat politické strany. Pro prosazení svých požadavků se tyto vrstvy začínají domáhat svého politického práva - tedy

---

¹⁶ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Votobia; Olomouc; 1996; str. 22

¹⁷ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Votobia; Olomouc; 1996; str. 98

hlasovacího práva, a protože nejúčinnějším prostředkem politické agitace je slovo, patří mezi hlavní požadavky následující: svoboda shromažďování, svoboda slova i tisku. Postupem času, jak vnímá Fischer, začíná mizet původní politický ráz stran a tyto strany se pak stávají skupinami zájmově - mocenskými. Ve státech střední Evropy se vzhledem k jejich odlišné situaci vyvíjí politické strany následovně: „zde budou vznikat strany, vpisující zájmové určení přímo do svého názvu. Náplň slova „politika“ se odtud dokonale změní; nebude už znamenati úsilí o jednotnou správu věcí společenských, nýbrž mocenské vymáhání stavovských požadavků na parlamentním kolbišti. Spolu s tím strany zastávající skupinové zájmy pod titulem veřejnoprávním, strhnou fakticky na sebe plnou moc, rozuměj politickou suverenitu: stát se stává státem stran, rozdílejících se mezi sebou o mocenský monopol.“¹⁸ Výkon politické svobody voliče se omezí na odevzdání volební listiny jedné politické strany! Tato situace se až na malé odlišnosti objevuje i v naší současné politické situaci. Občan prakticky nemá možnost vyjádření se k politickému dění. Fischer v podobné situaci navrhuje institut lidového hlasování – referendum.¹⁹ Institut referenda je v dnešní době pouze na místní úrovni. Na celorepublikové úrovni jej může vyhlásit pouze vláda, která toto ovšem pro závaznost výsledku nečiní.

3.3.2. *Nástin teorie politiky*

Fischer definuje společnost jako skladbu sociálních funkcí, proto předpokládá, že společenské dění je koordinováno. Funkce, která toto organizuje, se nazývá funkce politická. Vztahuje se na činnosti, které jsou společnosti považovány za závažné a společnost považuje jejich regulaci za nutnou. Společnost je politickou funkcí integrována, vytváří si politický systém, který reguluje a konkretizuje ony politické funkce. Aby mohly tyto funkce plnit své poslání, jsou vybaveny prostředky pro výkon politické moci. Jsou to nátlakové formy spojené s různými sankcemi. Politická moc s právem výkonu funkce je v držení malé skupiny – vlády.²⁰ Pro skutečnou funkci politické moci potřebuje tato moc prostředky ke své činnosti. V dostatečně rozvinutých společnostech dochází tedy k vytváření institucí a organizací, které fungují jako prostředník mezi vládou a společností, vytvářejí tímto organizační základ státu.

---

¹⁸ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 99

¹⁹ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 270

²⁰ J. L. Fischer. *Osobnost, dílo, myšlenky*; Ed. M. Hejtmánek; 1. vyd; Olomouc: Univerzita Palackého; 1990; str. 90

Politická funkce je nedílnou součástí sociálních funkcí, „protože politickým zásahem docházejí svého uplatnění všechny zájmové složky, spojené s výkonem různých sociálních funkcí.“²¹ Je tedy nutno, aby při veškerých zásazích do dílčích zájmů byl brán ohled na dopad tohoto na společenský celek. Každá politická funkce se tedy řídí řádem, kde se individuum v tomto řádě musí podříditi zájmům celého společenství. Pro fungování společnosti jsou nutné zpětné vazby. Tyto vazby vytváří možnost kontroly a také možnost spolurozhodování se tohoto společenského celku.

3.3.3. *Fašismus*

Jako největší hrozbu pro Evropu a její kulturu považoval Fischer, a to celkem oprávněně, nastupující fašistické hnutí v Itálii a hlavně nacismus v Německu. Fašismus se „objevil“ po první světové válce a v budoucnu způsobil další válečný konflikt. Fischer jakožto filosof zabývající se tematikou demokracie, společnosti, jejich vývinu a jejím fungováním nemohl ponechat tuto skutečnost stranou a provedl důkladnou analýzu příčin vzniku fašismu a rozebral jeho ideologické základy.

Jako prvotní popud ke vzniku J. L. Fischer uvádí velkou nespokojenost s hospodářsko – politickým stavem v těchto zemích po První světové válce. Krize kapitalismu v těchto zemích spojila nespokojenou inteligenci, a bývalé vojáky, zprvu pod hesly levice doplněny solidaritu s nacionalistickým zaměřením. Vzniká nacionální socialismus, který opouští hesla levice a požaduje silný stát se stavovským hospodářstvím na národním základě. Kapitalismus s jeho demokratickými svobodami považuje za přežitek, a nahrazuje jej národním společenstvím objímajícím všechny vrstvy. Tento solidarizující princip potlačuje individuální svobodu a zavazuje jedince k spolupráci pro národ a tímto i pro stát společně na národní „výrobě“. Práce je zde sociální povinností. Původní ekonomickou strukturu ponechává pro její výkonnost beze změn a pouze na ni dohlíží, respektive zadává jí úkoly. Stávky jsou brány jako zcela zbytečné a jsou zde zakázány, případné pracovní spory řeší zvláštní syndikát.²²

Jako pozitivum se ve fašistických režimech objevují zákony na ochranu dělníků. Stát je ztotožněn s národem a rasou. Jedinec a skupiny jsou v něm pomíjivé, pouze stát má smysl. Největší zkouškou národa je válka, v té se mají plně rozvinout schopnosti národa i jednotlivce, služba vlasti v armádě je pocta a padnout za vlast je vrchol hrdinství. Toto

---

²¹ FISCHER, J. L.; *Tři stupně: Filozofický vějíř*; 1. vyd; Blansko: Karel Jelínek; 1948; str. 140

²² FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. Vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 230

platilo zvláště pro fašistické Německo, která v tomto duchu začala vychovávat svou mládež. Německá idea národa, která přinášela své výsledky, byla postavena na základě jednotné biologicky čisté rasy, kde jednotlivci splývali v masu hrdinů, bránících svou rodinu. Je zde obrovská snaha vymýtit vše neněmecké, ať už se jednalo o historicky doložené skutečnosti nebo jen smyšlené fikce.²³ Antisemitismus měl zaručit čistotu německého prostředí. Je zajímavé si uvědomit, že tyto myšlenky o fašistickém Německu psal J. L. Fischer před druhou světovou válkou, kdy nemohl tušit, jakých zrůdností se německý fašismus dopustí na obyvatelích židovského původu na Němci okupovaném území.

V Itálii snili o říši Římské a v Německu o Tisícileté Říši. Vládnoucí fašistická strana se stává synonymem státu a bez kontroly se stála všemohoucí! Na tomto základě brzy dochází k potlačení demokratických svobod, protože volební systém je ryze formální a oprávnění voliči mohou pouze odsouhlasit předloženou listinu předem vybraných kandidátů! (tato praxe je stejná jako u nás před sametovou revolucí). J. L. Fischer zde zároveň píše, že fašismus je selhání jak kapitalismu, tak i socialismu.²⁴

3.3.4 O svobodě a rovnosti

Jelikož svoboda je vedle rovnosti jedním ze základních atributů demokracie, J. L. Fischer považuje za nutné rozebrat více i jí samotnou. Pojem svoboda upřesňuje a rozkládá jej na přesnější pojmy: nezávislost, svépovinnost a svéprávnost. Na ilustrativním příkladu vědce, znamená nezávislost být odolný vůči nátlaku nepřislušné autority a moci se rozhodovat o způsobu své práce, svépovinnost znamená tedy podřízení se příkazům tvorby a svéprávnost je tvůrčí svoboda s ohledem na jeho vlastní určení.²⁵ Pojem rovnost je třeba také více upřesnit. Požadavek na ni, platí spíše ve smyslu o odstranění nerovností. Nejzřetelněji se tato nerovnost projevuje v sociální rovině, kde ve vztahu zaměstnavatel-zaměstnanec „rovnost“ chrání sociálně slabšího, při čemž porušuje svobodu zaměstnavatele. Pouze tam, kde je rovnoprávnost možná, se dá o rovnosti mluvit. Typický příklad dle Fischera jsou politická práva, protože se mohou vztahovat na celou společnost a podmínky pro výkon musí být rovnoprávné. „Jenom proto, že novodobá demokracie vzývala nejrůznější svobody jedním dechem, rozuměj rovnou měrou, mohlo dojít ke

---

²³ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. Vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 227

²⁴ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. Vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 232

²⁵ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. Vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 107

kontaminaci obou postulátů svobody a rovnosti, ačkoli jejich vzájemný poměr - dovedli jsme dříve – je protikladný: čím více svobody, tím méně rovnosti a naopak.“²⁶

3.3.5. Skladebná politika

Fischer si byl velmi dobře vědom toho, že v rámci své skladebné filosofie musí podat vysvětlení skladebné politiky. Jednak z důvodů „aby předešel různým možným nedorozumění, jednak proto, že řada čtenářů je náchylná právě tuto stránku považovati za nejdůležitější“²⁷.

Správný skladebný politický program musí být co nejvíce obecný, to proto, aby obsáhl celou společnost, jeho platnost je všeobecná a nesmí vybočovat mimo směřování společnosti. Svým širokým pojetím politického programu se neobrací na žádnou politickou stranu tradičního pojetí, neboť všechny strany mají ve svém základě určitou „stavovskou“ vrstvu. Současné politické strany mají specifický okruh příznivců např. ODS převážně lépe ekonomicky situované vrstvy, atd. J. L. Fischer podkládá otázku, jestli je třeba nové politické strany, pokud ty staré strany jsou zatíženy svým společenským zaměřením? Nikoliv!²⁸ Strana ve Fischerově pojetí nesmí upadnout do starých stereotypů, musí si zachovat formu hnutí, které sdružuje všechny se zájmem o skladebný program.²⁹

Pro vytvoření nové společnosti předkládá Fischer důležitý, jak sám zdůraznil, možná nejdůležitější požadavek: tato společnost musí vznikat pomocí evoluce, tedy postupným zlepšováním, které je shodě se společenským vývojem a je legalizováno obvyklým postupem. Celá společnost se musí měnit současně. A proměnou musí procházet všechny její složky. Fischerovy nejde o dobytí společnosti, ale o její vnitřní proměnu odehrávající se z vůle a podpory společnosti a s její co největší spoluúčastí. „Jinak řečeno: skladebná politika bude moci vzniknouti jen tehdy, bude-li se současně a vedle ní vytvářet skladebná věda, skladebná technika, skladebná správa atd.“³⁰ Takto chápanou politickou soustavu s jejím politickým programem považuje její autor za veskrze demokratickou, kde panuje soulad mezi zřízením a společností.

---

²⁶ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. Vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 111

²⁷ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. Vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 323

²⁸ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. Vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 326

²⁹ J. L. Fischer. *Osobnost, dílo, myšlenky*; Ed. M. Hejtmánek; 1. vyd; Olomouc: Univerzita Palackého; 1990; str. 90

³⁰ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. Vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 327

Jak jsem již předtím uvedla, Fischer definuje společnost jako skladbu sociálních funkcí³¹, ve skladebné společnosti každý člen vykonává určitou funkci. Podle této své funkce by byl zařazen do profesního sdružení (Fischer ve svých dílech píše o syndikátním zařazení). Celá společnost by byla provázána těmito sdruženími, která by se uspořádala podobným způsobem, jako správa politická, tedy hierarchicky od menších celků po vrcholné orgány s postupně se zvyšující se pravomocí. Toto řešení má zabránit jednostrannému, zjednodušujícímu přístupu ke všem aspektům života ve skladebné společnosti. Tento dvojí způsob správy společnosti (odborný a politický) má zaručit nejlepší možnou správu společnosti.³²

Podle podobného principu správních organizací, by se i organizace funkcionální stavěly „zdola“ a vycházely by ze zákona předem stanovených regulí. Syndikáty prvního stupně, by odpovídaly zhruba správním střediskům prvního stupně, sdružovaly by celek občanstva nadaného právem politického projevu.³³ Tyto syndikáty by se ve větším počtu dělily na skupiny, aby počet jednotlivých z nich nepřesahoval zákonem stanovený limit. Syndikáty by byly, jak tvrdí Fischer organizační základnou pro celý politický život ve skladebné společnosti. Zde by byly diskutovány všechny problémy týkající se správy jednotlivých správních středisek. Různé vládní návrhy by přicházely do konkrétních středisek, ke schválení či zamítnutí. Jednalo by se o všechny návrhy, tedy i ty, které neprojednaly hlavní orgány, ale i o ty, které vznikly z iniciativy nižších demokratických orgánů. Tento postup, který se nám může zdát složitý, je tak navržen pro to, aby zamezil zjednostranění politického života, a tím by se zabránilo jednostrannému řízení a nevhodnému rozhodování ve skladebné společnosti. To, že i nejvyšší vládní instance jsou vázány rozhodnutím příslušných skladebných orgánů, považuje za výraz nejširší občanské vůle. Jak sám J. L. Fischer říká: „Domnívám se, že nemůže být účinnější záruky pro společenské podepření jednotlivých vládních programů, návrhů atd., a že také nadto nemůže být demokratické kontroly svrchovanější.“³⁴ Společnost v takovém právním systému by byla, zdá se, naprosto suverénní. Aby nebyla syndikátní sdružení příliš těžkopádná volila by ze svého středu zástupce, které by delegovaly na určité posty. Vznikaly by tímto různé orgány jako např. kontrolní nebo správní.

---

³¹ FISCHER, J. L.; *Tři stupně: Filozofický vějíř*; 1. vyd; Blansko: Karel Jelínek; 1948; str. 139

³² FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filozofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 49

³³ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filozofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 49

³⁴ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filozofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 50

Je překvapivé přečíst si slova v *Zrcadle doby*, které napsal Fischer nejpozději v roce 1931, kterými kriticky komentuje volební realitu tehdejší doby. Kritizuje jejich formálnost a to, že vláda, která vzejde z voleb, nedává žádné záruky, že dodrží vlastní volební politický program, který byl cíleně formulován na získání co největšího počtu voličů. Tento fakt je vsutku zarážející a to zejména v kontextu s předpokládanou realitou ve skladebné společnosti. Soudobá politická praxe se od této doby příliš nezměnila. Vítězné strany ve volbách i dnes během volebního období ignorují přání voličů. A až teprve blížící se termín dalších voleb je nutí znovu objevit svůj zájem o občany. Oproti této zavedené praxi nám předkládá Fischer další možné zjednodušení, které by s malými úpravami mohlo sloužit i dnes. Jedná se o poměrně jednoduchý systém dotazů na určitou problematiku, který by mohl probíhat např. formou anket. Tímto způsobem by se daly řešit otázky týkající se jak celé společnosti, tak i místního významu. Jednoduché vyhodnocení by přineslo okamžitou odpověď a vůle občana by se tak mohla zřetelně projevit. Vládnutí tímto způsobem by získávalo daleko větší podporu a důvěru společnosti. A to Fischer neznal možnosti našeho dnešního elektronického světa!

Fischer není tak naivní, aby si myslel, že všechny problémy budou i ve skladebné společnosti jednoduše, nekonfliktně řešeny. Sám upozorňuje na to, že: „skladebná společnost bude stále jen společností lidskou a nemělo by se předpokládat, že vymizí všechny problémy, jimž jsou zasaženy společnosti dnešní a minulé.“³⁵ I ve skladebné společnosti, se tedy budou odehrávat konflikty ať už mezi odborníky nebo mezi jednotlivými instancemi, které budou mít různý úhel pohledu na danou problematiku, jejich odlišné názory můžou způsobovat lišící se aspekty (politické, ekonomické, sociální aj.).

Fischer doufá v sílu skladebného pojetí, které pak tkví v tom, že „základní schéma funkcionální vytváří společenskou skladbu natolik jednotnou, jednolitou i pevnou, že odolá možným přehmatům vlivů politicko-demokratických mnohem snáze než dnešní nespojitá společnost kapitalistická.“³⁶

Odborné vrstvení skladebné společnosti skýtá záruky, že veškeré projednávané zájmové zřetele, budou posuzovány především z odborného hlediska, a že tedy skupinové zájmy nenabudou převahy nad společenskými zájmy. Odbornému hledisku pomáhá vliv

---

³⁵ J. L. Fischer; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 52

³⁶ J. L. Fischer; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 52

autority odborné. Tato autorita je autonomní, ve své odbornosti nepodléhá autoritám demokratickým a správním. Díky své autonomnosti je autorita odborná nejen kontrolní instancí správy úřednické, ale i správy demokratické. Autorita odborná je totiž součástí autority kulturní. Proti jednostrannému zaměření ať odbornému nebo politickému, navrhuje Fischer jako nejvhodnější instituce smíšených odborných komisí, v níž by zasedali zástupci správy vrchnostenské, demokratické i autority odborné.³⁷

Výrazem politické správy, tj. vlády, je úřednická autorita, která je v demokratickém režimu brána jako úřednická správa, jenž podléhá mnohonásobné kontrole i spoluúčasti demokratické správy. Tím Fischer tvrdí, že každá odborná záležitost je zároveň záležitost demokratická.³⁸ Pro správní organizace je důležitá potřeba všech společenských vrstev a jejich hospodářské zabezpečení, musí vnášet do společnosti společenský řád. Na jednotlivé zájmové nároky berou zřetel pouze, vyplývá-li to z potřeby celé společnosti a také podle stupně odpovědnosti a významnosti. Sociální funkce zapadají do společenského celku, a proto se odborné stanoviska musí posuzovat se stanovisky politickými. Tyto politické stanoviska vycházejí z demokratické skutečnosti. Musí být brány s ohledem na celek, který má právo i spolurozhodovat.

Na jakýkoliv úkol je tedy pohlíženo ze tří stanovisek: politické, zájmové a odborné. Úřednická vláda řeší tyto úkoly politickou formou. Demokratické orgány zase budou prosazovat řešení nejen politických problémů s ohledem na propagovaný zájem svých voličů. Oproti tomu odborná autorita navrhuje řešení na nejlepší odborné úrovni, která může převyšovat politický zřetel. Fischer po ustanovení těchto třech hledisek je vědom jejich nesourodého zájmu a pro jejich vzájemný soulad navrhuje následující řešení. K řešení problémů navrhuje stanovovat smíšené odborné komise se zástupci každé oblasti (tj. odborná, politická, zájmová). Kdyby se totiž neustanovily tyto komise, musela by se při každém rozhodování určit momentálně nejkompetentnější autorita, která by měla rozhodující pravomoce. Fischer je přesvědčen, že největším problémem by byla politicko-demokratická pravomoc, kdy: „Přiznat demokratické autoritě rozhodující pravomoc při obsazování sociálních funkcí by vedlo k přebujení stranictví a stranických vlivů, které by ještě převýšilo dnešní stav, blížící se bezmála ideálu správní korupce.“³⁹ Demokratická autorita je založena na důvěře jejich voličů, a aby mohla mít pravomoce, musí se ve své

---

³⁷ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 54

³⁸ FISCHER, J. L.; *Výbor z díla I.*; Ed. S. Fischerová – J. Šulc; 1. Vyd; Olomouc: Academia; 2007; str. 739

³⁹ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 54

funkci adekvátně osvědčit. A jako představitelka občanské vůle má tedy právo částečně zasahovat do pravomocí politické autority. Nesmí mít právo veta. V navrhovaných smíšených komisích by se největší důraz dával na odbornou autoritu, která má mít hlavní „slovo“. Pro práci a kariéru ve státní-úřednické správě je nutná odborná školská příprava pro vyšší významné funkce navrhuje J. L. Fischer do dobrozdání specifických odborných instancí.⁴⁰

Pojem odborné autority, kde se vzala, vysvětluje Fischer následovně: odborník je ten, komu byla přiznána odbornost odbornou instancí. Odborné instanci přiznává odborná instance vyšší – hierarchicky stanoveno existuje instance s odborností nejvyšší. Zde se nabízí otázka, kdo stanovuje její odbornost? I s tímto problémem se Fischer vypořádá se sobě samou lehkostí – ona sama si dává tuto kompetenci – ustanovuje sebe samu. Chová se autonomně a nepodléhá autoritám a nerozhodují o ní sociální a hospodářské zřetele. Nejvyšší odborná instance tudíž nemůže být volená ani jmenována. Vliv na ni mají pouze kulturní zřetele, které jsou také autonomní. Autorita odborná může tvořit součást autority kulturní.⁴¹

Takto stanovené požadavky tvoří nástin ideálních podmínek řízení společnosti a řešení jejich problémů. Jak Fischer píše ani takto nastavené podmínky nedávají absolutní záruky pro občasné nezdary, které jsou zapříčiněny druhotnými zřetely, které nabudou vrchu nad odborným postulátem. Jak sám Fischer předpokládá, budoucnost teprve přinese konkrétní organizační formy, které budou-li se držet formulovaných principů skladebné společnosti tuto společnost, jak doufá, doopravdy přinesou.

---

⁴⁰ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 55

⁴¹ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 55 -

4. Demokracie

V další části své diplomové práce se zaměřím na demokracii. Nejprve uvedu definici pojmu demokracie a následně se pokusím o všeobecný historický vhled vývoje demokracie v Evropě. Zmíním se zde o osobním demokratickém postoji J. L. Fischera. Představím základní Fischerovy definice o demokratických vládách a demokratické společnosti, co dle Fischera je a co není bráno za demokracii. Pojetí demokracie v kapitalistické společnosti a její nedostatky. Na závěr se pokusím přiblížit skladebnou demokracii, která by dle Fischera měla přinést nový pohled na demokracii a demokratickou budoucnost Evropy.

4.1. Definice a historická proměna demokracie

Josef Ludvik Fischer není myslitel, který by se zaměřoval pouze na jednotlivé problémy své doby. Snad všechna jeho díla, pojednání a přednášky se nezabývají nikdy jednotlivými tématy, ale jsou nekompromisně spjaté dohromady. Nežli se začnu konkrétně věnovat pojetí demokracie v dílech J. L. Fischera měli bychom si v krátkosti ujasnit co to vlastně demokracie je. Jsme vůbec schopni ve dvacátém prvním století plně pochopit význam, který měla demokracie v minulosti? Rozhodně nám to může pomoci pochopit demokracii v době, kdy se jí zabýval právě Fischer.

Jako příklad, který charakterizuje naše chápání demokracie, jsem vybrala z olomouckého Filosofického slovníku. Kde „demokracie je politická kategorie. V Řecku se *démós* nazývala vrstva svobodných občanů proti šlechtě, otrokům a cizincům. Měli přístup do sněmu, a vytvářeli tak antickou demokracii. Obecně je demokracie forma společnosti a politického uspořádání (respektive vlády), v níž činí občané politická rozhodnutí právem většiny v respektu k nezadatelným právům menšiny; pak se hovoří o tzv. přímé demokracii. Běžnější je ale „reprezentativní“, parlamentní demokracie, kdy je moc vykonávána prostřednictvím volených zástupců v parlamentě.“⁴²

V dnešní době si těžko můžeme představit, že by naše společnost nefungovala podle demokratických principů. Je to jeden ze základních rysů, které formují náš stát. Demokracie má v dnešní době mnoho podob, každá je svým způsobem specifická a zároveň se všechny snaží být co nejlepší pro své občany. Po staletích kdy se různily formy vlád (například feudalismus, teokracie, socialismus atd.) se nakonec ukázala demokracie jako nejvhodnější a nejvyhledávanější formou pro většinu. Ideály demokracie jsou

---

⁴² *Filosofický slovník*; Nakladatelství a vydavatelství FIN; Olomouc; 1995; str. 84

postaveny vysoko a my jen můžeme doufat, že se k nim ty nejlepší vlády – tudíž i společnosti budou snažit dospět. V naší zemi díky historickému vývoji je její chápání a výklad různorodý a hlavně neujednocený. Dalo by se s nadsázkou říci, že je ještě v plenkách. Jak již „britský státník, Winston Churchill, kdysi pravil, že „demokracie je nejlepším z nejhorsích forem řízení státu.“⁴³ A také slavný herec a režisér Woody Allen se vyjádřil, že: „Demokracie je pořád ta nejlepší forma vlády. V demokracii jsou alespoň chráněny občanské svobody. Žádný občan nemůže být svévolně mučen, uvězněn anebo přinucen shlédnout některá představení na Broadwayi.“⁴⁴ Je tedy zvláštní, že není celosvětově rozšířena. A je otázkou, jestli v zemích s nedemokratickým režimem, by rozvinutí demokracie pomohlo k lepšímu životu, anebo naopak v zemích s tradičně nedemokratickým režimem, nedošlo k poklesu kvality života. Stávající forma demokracie ovšem nesmí být brána automaticky za nejlepší formu, vždy by měla být touha po zlepšení a zkvalitnění.

Samotný vznik a historie demokracie nebyl ucelený proces. První známá forma demokracie je pro naši kulturu spjatá s antickým obdobím. Hlavně s vývojem řeckých městských států zvaných též jako *polis*. Jejím prostřednictvím se tyto městské státy řídily pomocí hlasování. Právo účastnit se měli jen svobodní muži, kteří měli určitou příslušnost k městskému státu. Tato práva se nevztahovala na část svobodných mužů, na ženy, přistěhovalce, cizince a na otroky. Řecká přímá demokracie byla samozřejmě nejen procesně, ale i obsahově značně odlišná od současné demokracie- zejména neznala ochranu práv jednotlivce. Jako nejznámější příklad lze uvést odsouzení Sokrata na smrt athénským shromážděním. Sokrates měl možnost své obhajoby, ve které musel přesvědčit hlasující občany o své nevině. Po vyřknutí vinny se dále mohl obhajovat a dokonce si mohl sám navrhnout trest. Protože ostrakizace záležela na momentální náladě hlasujících, byl nakonec Sokrates odsouzen k smrti. Po obsazení řeckých států Římem tento systém státního zřízení na dvě tisíciletí zaniká a prosazují se autoritativní formy vlády.

Teprve počátkem novověku se prvky demokracie objevují nejdříve v Anglii, která se tímto postupně přetváří z monarchie na konstituční monarchii. Další vzestup demokracie přichází s Velkou Francouzskou revolucí a osamostatněním anglických kolonií v Americe. Díky těmto příkladům se rozšiřuje demokratické hnutí po Evropě. A je pro ně příznačné zejména zastupitelský systém a liberální výdobytky, které osvobozují lid z poddanství a z

---

⁴³ URL: <http://blog.vlastenci.cz/uvahy/dnes-o-demokracii/> 20:22 21.5.2013

⁴⁴ URL: <http://www.citaty-slavyhych.cz/vyhledavani/nejlepsi> 20:19 21.5.2013

moci feudální aristokracie. Během druhé poloviny 19. století a v prvních desetiletích 20. století dochází ke stále většímu rozšíření osob oprávněných volit (například volební právo žen, 1893, Nový Zéland) až po zásady dnešního všeobecného volebního práva, které vylučuje již jen osoby např. nezletilé, nesvéprávné nebo cizince v jiné než zemi kde mají volební práva.

Po první světové válce došlo k ekonomickým a politickým otřesům celých společností. Kvůli nespokojenosti s výsledkem války a také rostoucí hospodářskou krizí dochází k selhání demokracií v řadě evropských států jako je např. Itálie, později Německo, Španělsko, Portugalsko a další. Posupně se dostávají k moci fašistické režimy. Tato etapa je ukončena druhou světovou válkou, po které se v západní Evropě znovu obnovují, nebo stabilizují státy s demokratickým zřízením. Naproti tomu byla v zemích, které byly pod vlivem Sovětského svazu, demokracie posupně omezována. Koncem 80. let dochází k rozpadu sovětského bloku a k obnovení demokracií (Polsko, Československo, Maďarsko a další státy).

4.2. *Demokracie v dílech J. L. Fischera*

Na začátku této pasáže bych chtěla zdůraznit osobní postoj, který zastával Fischer k demokracii. Je totiž důležité napsat, že Fischer nebyl jen teoretikem demokracie, ale také byl: „nekompromisní obhájce demokracie nejvíce v dobách, kdy si uvědomoval, že je demokracie ohrožena nebo že je třeba se pro demokracii angažovat.“⁴⁵ Docent Valenta se vyjádřil ve své práci nazvané *J. L. Fischer jako demokratický filozof*, že profesor Fischer kolem sebe vytvářel demokratické prostředí. Vždy byl ochoten angažovat se ve prospěch studentů, kteří se z politických důvodů stali neúnosnými. Když mohl, tak jim pomáhal vykonat rigorózní zkoušky, aby mohli dostudovat.⁴⁶ A to vše i přes zjevné riziko budoucích následků. Že mu jsou myšlenky demokracie blízké, dokládá fakt, že se ve svých dílech k tématu demokracie často a z různých stran vrací. Demokracie totiž patří k ústředním pojmům jeho filosofické koncepce. Fischer totiž tvrdí, že demokracie je:

---

⁴⁵ MUSIL, J. V. aj.; *Josef Ludvík Fischer 6. 11. 1894 – 17. 2. 1973*; VLASTIVĚDNÁ SPOLEČNOST MUZEJNÍ V OLOMOUCI; Olomouc; 2001; str. 44

⁴⁶ MUSIL, J. V. aj.; *Josef Ludvík Fischer 6. 11. 1894 – 17. 2. 1973*; VLASTIVĚDNÁ SPOLEČNOST MUZEJNÍ V OLOMOUCI; Olomouc; 2001; str. 44

„Jeden z nejvýznamnějších odkazů z minulosti. To je vymoženost, která již nikdy – aspoň ne trvale – nesmí být odstraněna z evropského života, nemá-li se Evropa zhroutit.“⁴⁷

V této koncepci vychází Fischer z přesvědčení, že pro poznání sociálního dění je důležité akceptovat určitý konceptuální rámec, který nám umožní chápat sociální skutečnosti v co nejširších strukturách. Jeho analýza demokracie není izolovaným činem, ale součástí ontologické koncepce – toto chápání skutečnosti mu umožňuje spojovat filosofii a politiku. Z tohoto spojení vychází Fischerova filosofická koncepce, kterou označil jako skladebnou filosofii a která se stala základem jeho vize skladebné společnosti a skladebné demokracie. K této alternativě lidské společnosti jej vedl znepokojivý stav evropské civilizace a kultury (i demokracie), která už v té době šla k válečnému kolapsu a místo demokracie vznikaly různé totalitní režimy.⁴⁸ Fischerovým hlavním motivem je starost o evropskou budoucnost a její kulturu, nikoliv jen o krátkodobé řešení tehdejších politicko – ekonomických problémů.

Evropský kulturní prototyp, který se v Evropě vytvářel už od novověku, stanovuje základní demokratické postuláty. Tyto demokratické postuláty jsou nutnou složkou evropské kultury a civilizace. Pro Fischera demokracie vznikla v okamžiku, kdy feudálně stavovská společnost byla vystřídána společností, která je charakterizována politickou rovnoprávností všech občanů.

4.2.1. *O vládách demokratických*

Demokracie činí celou společnost subjektem vlády. J. L. Fischer dále rozvíjí myšlenku o demokratické vládě a snaží se jí co nejpřesněji definovat: „Společnost demokracii reklamuje pro sebe právo rozhodovati o každém možném vládním programu, nestanoví však žádný „obecný program demokratický“, aby se vždy v určitých příležitostech rozhodovala pro nějaký skutečný program.“⁴⁹ Má-li být vláda demokratická, musí splňovat určité podmínky (tzn. demokratický postulát). Podle úrovně politického uvědomění, které je v jednotlivých společnostech, se také mění rozsah a intenzita demokratických podmínek.

Postupným plněním těchto podmínek vzniká demokratická společnost. „Společnost je tím demokratičtější, čím početnější její vrstvy dospěly k uvědomění, resp. uznání této

---

⁴⁷ FISCHER, J. L.; *Pedagogické statí;* Výzkumný ústav odborného školství; Praha; 1968; str. 10

⁴⁸ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie;* Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 45

⁴⁹ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie;* Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 23

svéprávnosti. Tento proces, který nejlépe nazveme demokratizací společnosti, probíhá ovšem postupně, a to ještě v rámci společností nedemokratických, jakmile jednotlivé vrstvy se počnou domáhati určitých politických práv.⁵⁰ Demokratická společnost je dle Fischera tedy společnost s politickou rovnoprávností, svéprávností a autonomií všech společenských vrstev.⁵¹ Smyslem těchto autonomií je nárok vytvářet ze své vlastní politické vůle vládu tj. podřídit vládní suverenitu suverenitě své. Toto tvrzení o všem odporuje skutečnosti: „vláda musí být vládou svrchovanou, a to jak autoritativně, tak mocensky, má-li být vůbec vládou.“⁵² J. L. Fischer řeší tento problém následovně: ona suverenita, kterou pro sebe nárokují jednotlivé společenské vrstvy, je suverenita pouze potenciální. Je to jen možnost přivodit vznik, nebo i pád jednotlivých vlád a jejich programu. Skutečná svrchovanost je však v rukou vlády, na kterou byla přenesena. „Shodně s tím bychom mohli vládu demokratickou rozlišiti od ostatních jako vládu přenesené autority, resp. svrchovanosti.“⁵³ Díky tomuto se dají omezit autoritativní kompetence vládní, vymezit její svrchovanost (eventuálně přenést část pravomocí mimo vládu) a ponechat různé zřetele na vládě nezávislé (svobodné). Společnost má právo kontrolovat vládu, nepřekračuje-li své vymezené kompetence a dodržuje-li vláda své povinnosti. Za tímto účelem vytváří společnost kontrolní orgány, které se zvyšující demokracií mají zvětšující se pravomoci pro provádění své činnosti. Společnost má také právo rozhodovat i o výkonu vlády. Ideálně by to bylo formou přímé demokracie. Takový postup je ovšem možný jen ve velmi omezené míře, proto se musí ustanovit výběr těch, jímž je tato vláda svěřena (a to formou demokratických voleb). Žádný z těchto principů vládě demokratické neurčuje vládní program, nýbrž jej mnohonásobně limituje.

J. L. Fischer tedy definuje jako demokratickou společnost pouze tu společnost, „která buď celá, nebo alespoň ve svých politických uvědomělých vrstvách jednak ustanovuje způsob, jímž jí má býti vládnuto, jednak kontroluje takto ustavenou vládu a posléze její výkon různě intenzivně autonomizuje, a proti tomu jako nedemokratickou tu společnost, v níž nejsou splněny tyto podmínky.“⁵⁴

---

⁵⁰ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 23

⁵¹ FISCHER, J. L.; *Tři stupně: Filozofický vějíř*; 1. vyd; Blansko: Karel Jelínek; 1948; str. 140-142

⁵² FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 24

⁵³ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 24

⁵⁴ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 25

4.2.2. Dvojitá demokracie

J. L. Fischer nabízí dva pohledy na demokracii, z nichž jeden vychází z díla Rousseauova a druhý náhled je z díla Johna Locka. Pojetí demokracie u Rousseaua vychází z občanské svépovinnosti, kterou si občan dobrovolně ukládá. Demokratickou je tedy, jen pokud je dobrovolná! Smlouva společenská staví rovnost mravní a právní na místo nerovnosti fyzické. Demokratický stát je řízen obecnou vůlí pro dobro všech a jen jí přísluší svrchovaná moc. Není-li vůle obecná vůlí všech, považuje se většina za vůli obecnou, a tím pádem se menšina mylí. Rovnost je důležitější než svoboda a vychází z toho, že od přirozenosti si lidé nejsou rovni, rovnými se stávají až s právem a zákonem. Právo i zákon nejsou svou podstatou, dosahem i platností individuální nýbrž sociální. Společnost je nadřazena jednotlivcům a má vůči nim donucovací moc! Společnost se Rousseovi jeví jako celek, vznikající součtem svých jednotlivých částí. Jedinec ve společnosti se projevuje především matematicky, pomocí přímé demokracie, neboť zastupitelskou demokracii Rousseau odmítal! Přímá demokracie může fungovat jen ve velmi malých celcích - a to ještě s výhradami. Ve větších celcích musí být tedy zřízeny parlamenty, z delegovaných zástupců. Rousseau odmítá jakékoli zájmová či jiná sdružení.

Tomuto přístupu J. L. Fischer vytyká následující: „Tam kde společnost disponuje ke správě svých záležitostí pouze zřízením parlamentárním, která se zdvihá jako vysoká kopule nad úrovní společenskou, nejsou poutána k ní ničím jiným, než občasnými bezprostředními zásahy občanů při volbách, nezbyvá jí, než aby si vytvořila na výkon všech úkolů, spojených se správou společenskou, specifický orgán, státní administrativu, představovanou byrokracií.“⁵⁵ Vznikne tak stát byrokratický, řízený dle litery všemocným ve skutečnosti bezmocným řízením parlamentárním.

Lockovo pojetí demokracie vychází z „přirozeného stavu“ lidí před vznikem společnosti.⁵⁶ Tento stav je stavem svobody a rovnosti. Svobody disponovat se svým majetkem i osobou bez ohledu na okolí a rovnosti – všechny moci i pravomoci jsou vzájemné. Svoboda je ovšem řízena přirozeným zákonem - zákonem rozumu. Na obranu svých práv lidé opustili přirozený stav a spojili se ve společnost. Účelem společnosti je zajištění bezpečného života a ochrany vůči těm, kdo nepatří k této společnosti. Společnost vystupuje jako jedno těleso díky síle, kterou tvoří většina. Každý jedinec je povinen

---

⁵⁵ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. Vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 58

⁵⁶ LOCKE, J.; *Druhé pojednání o vládě*; Nakladatelství Svoboda; 2. Vyd.; Praha; 1992; str. 37

podřídít se rozhodnutí většiny. Vstupem do společnosti se lidé zříkají rovnosti, svobody a výkonné moci, kterou měli ve stavu přirozeném, aby tím chránili sebe, svou svobodu a svůj majetek. Společnost je povinna zabezpečit majetek každého jednotlivce, vládnout podle lidem schválených zákonů a mít na mysli blaho lidu. Vláda je lidem odvolatelná a jí je podřízená moc výkonná. „Lockovi nejde tedy ani o „společenskou“ rovnost, ani o „společenskou“ svobodu, nýbrž o právo majetných vrstev, aby sami rozhodovali o zákonech, jež považují za žádoucí pro ochranu svého majetku, a o to, aby vládní moc zůstala v jejich rukách, popř. podléhala jejich kontrole. Mnohem spíše než o obhajobě demokracie bychom tedy mohli mluvit o obhajobě plutokracie, představované zámožnou šlechtou a zámožným měšťanstvem.“⁵⁷

J. L. Fischer zde také upozorňuje na domněle úhlavního nepřítele demokracie a zastánce absolutismu Thomase Hobbesa. Hobbes vychází z přirozeného stavu jako stavu války všech proti všem a na ochranu před tímto stavem se svobodná individua vzdávají své svobody a přenášejí všechnu moc na panovníka. Pojetí absolutismu dle Hobbesa je téměř totožné s principy vlády demokratické. „Také Hobbesovi zůstává prospěch všech úkolem vlády, také jemu základním předpokladem je rovnost povinností a práv, také jemu jde o zaručení občanské svobody.“⁵⁸ Jako dokonalejší záruku takové vlády považuje absolutní monarchii, než plutokracii Lockeho. Hlavní rozdíly mezi Hobbesem a Lockem jsou ve způsobu, kterým definují vznik zákona. Podle Hobbesa je zákonem neomezený vládce, jemuž je společnost povinna se podřídít. Dle Locka zákony fungují nikoli jako omezení, ale jako návod, řídící svobodně jednajícího muže ve směru jeho zájmu. Hobbes vychází od celku společnosti, který reprezentuje absolutní vládce, Locke naopak od individua, a společenské zřetele jen pokud znamenají ochranu individua a jeho prospěch. „Občan u Hobbesa je definován především svými povinnostmi, u Locka svými právy. Sledující staletý politický vývoj anglický, nemůže nevidět, že se pohyboval ve směru myšlení Lockeova.“⁵⁹ Typická je decentralizace, samospráva a použití zvykového práva. Naproti tomu politická tradice francouzská, vycházející z myšlenek Rousseauových, kde je východiskem společenská rovnost buduje jednoznačný právní řád, jednoznačné centralisticky budované správní řízení a systematický právní kodex.

---

⁵⁷ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 46

⁵⁸ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 47

⁵⁹ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 47

4.2.3. Liberalismus

J. L. Fischer považuje za potřebné upozornit, za jakých reálných podmínek - myšleno hospodářských - probíhaly revoluční změny, které vedly k pádu středověkých pořádků. Hospodářství ve feudálně - stavovském období probíhalo na malých hospodářsky soběstačných celcích. Výroba v nich byla určovaná spotřebou a regulována pomocí cechů. Výrobek je obvykle spotřebován v blízkém okolí. Obchod, i když není tak přísně regulován nemá ještě takové možnosti dopravy zboží na větší vzdálenosti. S postupným technickým rozvojem se zvyšují možnosti výroby a cechovní uspořádání přestává vyhovovat. Za této situace revolucionáři, kteří hlásají svobodu, rovnost i bratrství nemysleli pouze o svobodu politickou a kulturní, ale i hospodářskou. Vycházeli z toho, že je třeba odklidit všechny překážky, aby byla zaručena co největší svoboda individua. Toto je liberalismus, který hlásá co nejvíce svobody! Vláda by měla vládnout co nejméně, tedy tak, aby omezením svobody nezpůsobovala újmu individuu. „Než byli bychom opět poněkud v nepravu, kdybychom teoretiky liberalismu obvinili z ryze kapitalistického smýšlení. Vpravdě byli neochvějně přesvědčeni, že svoboda je zázračným talismanem, který dovede vykouzliti ráj na zemi, a jejich přáním bylo, aby tohoto ráje byl účasten co největší počet.“⁶⁰ Působila zde optimistická víra v přirozeného člověka a v pozitivní význam svobody. Přirozený člověk se měl projevovat rozumností, nebýt dravě sobecký, nýbrž ohleduplný ku prospěchu druhých.

Na závěr Fischer poukazuje na důsledky svobody v hospodářském prostředí. Vznikají co největší právně i hospodářsky sjednocené celky. Rovnováha mezi výrobou a spotřebou, kterou zaručovaly cechovní organizace je nahrazena soutěží mezi výrobci, regulace tedy měly nastat samočinně. Mezi výrobci dochází k hospodářské soutěži, která má zabezpečovat zájem spotřebitelů. Podnikatelé své zisky vyvažují rizikem ztráty. Výroba je kapitalistická a snaží se o dvojí maximum tj. maximální úspornost výroby a maximální vydatnost zisku. Buržoazie se stává rozhodujícím politickým činitelem a politická struktura společenská se uzpůsobila podle potřeb kapitálových vrstev. Tento hospodářsko-politický model fungoval zpočátku velmi dobře. Uvolnil velké zdroje aktivity a vnesl do společenského dění pohyb. Vrůstá politické uvědomění i kulturní úroveň společenská. Prudce se rozvíjí vědy a technika. Postupem času se dostávají otřesy hospodářské – krize střídané obdobím konjunktury. Parlamentní demokracie postupně vítězí

---

⁶⁰ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd.; Praha: Karolinum; 2005; str. 63

v dalších státech, ovšem výkonu politických práv se zmocňují vrstvy majetné. Svoboda se tedy osvědčila jako politický program.

Vývoj samozřejmě pokračuje dál. Podniky se zvětšují, až nakonec vzniká hospodářský monopol. Monopoly stejných výrobních odvětví pak mezi sebou soutěží a není již možno řídit je svobodnými jednotlivci, ale řízení přejde do rukou výrobních koncernů, které si na toto najímají vedoucí síly. Hospodářská moc je v rukou nepatrné společenské vrstvy, která nevládne svobodně, nýbrž podle zájmu kapitálu. „Kapitalismus liberalistický vchází tak v období kapitalismu monopolního, který nahradí individuální svobodu podnikání vládou finančního kapitálu, do jehož moci se dostává a jehož intencím je nucena sloužit celá výroba a s ní i celá společnost.“⁶¹

4.2.4. Pojetí soudobé demokracie a její krize u J. L. Fischera

Demokracie zároveň není možná bez požadavků občanských svobod. A Fischer je přesvědčen o tom, „že demokratické postuláty jsou fundovány hlouběji evropské civilizaci a než je obsaženo jen v jejich náhodné historické podmíněnosti“.⁶² Skutečnost – jakákoliv, včetně skutečnosti společenské – je nesmírně složitá struktura, proto musí být nazývána strukturálně a funkcionálně, tj. má mnoho složek a v každé z nich je pak soubor funkcí. Důležitou skutečností je pak to, že dle analýzy Fischera není moderní evropská kultura ustrnulá, nýbrž její jednotlivé složky na sebe vzájemně působí a určitým způsobem se ovlivňují. To ostatně můžeme pozorovat i dnes, propojení vědy, kultury, sportu, techniky a dalších složek je obrovské. Z dramatika se stane politik a státník, ze sportovce například úspěšný moderátor aj. Rozdělení společnosti na jednotlivé struktury vyžaduje, abychom viděli demokracii (tj. jistý politický řád) ve strukturně-funkcionální podmíněnosti i jinými společenskými strukturami.⁶³ Fischerovy úvahy o politice a společnosti nemají charakter historické analýzy 20. a 30. let 20. století, ale vznikly z jeho obavy o evropskou kulturu a její krizový stav⁶⁴.

Demokracie dle Fischera je tedy propojena s celou společností. Není jí možno vyvážet jako nějaké zboží, ale společnost, která se má stát společností demokratickou se musí napřed celá vnitřně změnit. Demokracie jak si uvědomuje J. L. Fischer není

---

⁶¹ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 72

⁶² FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 46

⁶³ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 47

⁶⁴ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 47

univerzální prostředek jednoduše aplikovatelný na všechny země světa, ale naopak, jak již bylo několikrát zmíněno, je demokracie velice svázána s historií, se společenskými podmínkami, výchovou a tudíž i vnitřním politickým cítěním jednotlivce. To může korespondovat s Masarykovou tezí o spojení vědy a vzdělání s demokracií anebo neméně známý Deweyův požadavek demokratické výchovy a jeho koncepce, ve které evropská civilizace funguje podle hospodářského systému daného společenství.

Krise demokracie, o které Fischer píše, není tedy krizí politickou nebo ekonomickou, ale celospolečenskou. Je to tedy nevhodně utvořená společnost (tj. civilizace), která prochází krizí celého kulturního prototypu.

Fischerovi ve svých bádáních šlo o problémy demokracie obecně a československé demokracie zvlášť, usiloval hlavně o pochopení své doby. „Přes silně kritické výklady k tomu, jak je uskutečňována demokracie v Evropě (a ve Spojených státech), včetně Československa, nikdy nezpochybil platnost základního – jak tomu říkal demokratického postulátu; k němu počítal civilní étos, politickou autonomii svrchované společnosti (tj. lidu), jejíž podmínkou je souhlas vlády s obecnou vůlí společenskou a jež je realizována formou vlády přenesené autority, dále rovnost práv, všestranná svoboda přesvědčení, požadavek individuálního i sociálního sebeurčení, právo kontrolní“.⁶⁵ Toto je nutnou podmínkou demokracie, skoro bychom mohli říci, že je její definicí. Avšak demokratický postulát stanoví pouze podmínky vzniku a trvání demokracie, nikoliv její konkrétní demokratický program. A v tom je onen stav krize, neboť si mnoho lidí neuvědomuje, že demokracie jako instituce je jen cestou, pomocnou berličkou skutečné demokracie, která musí existovat uvnitř veškeré činnosti.

A z této skutečnosti Fischer vyvozuje, že z krize nepomůže demokracii žádná diktatura, buď fašistická, nebo komunistická či jiná, protože tyto nedemokratické formy vycházejí z původního kapitalismu a jeho kvantitativně dynamického zaměření⁶⁶, neboť fašistická diktatura je vyhrocená forma nacionálně – syndikalistického kapitalismu a tzv. diktatura proletariátu vychází ve své podstatě z téhož odosobněného kapitalismu, ale klade důraz na odlišný způsob vládnutí. Tvrzení, že potíže demokracie vycházejí z její nezralosti,

---

⁶⁵ MUSIL, J. V. aj.; *Josef Ludvík Fischer 6. 11. 1894 – 17. 2. 1973*; VLASTIVĚDNÁ SPOLEČNOST MUZEJNÍ V OLOMOUCI; Olomouc; 2001; str. 48 - 49

⁶⁶ MUSIL, J. V. aj.; *Josef Ludvík Fischer 6. 11. 1894 – 17. 2. 1973*; VLASTIVĚDNÁ SPOLEČNOST MUZEJNÍ V OLOMOUCI; Olomouc; 2001; str. 48

či snad z nedokonalosti samotných demokratů považuje Fischer za scestné neboť ani následné odstranění těchto nedostatků nezaručuje její zlepšení. K zlepšení demokracie můžeme dojít jen díky strukturální transformaci celé společnosti, to znamená změnu celého kulturního prototypu. Fischer samozřejmě nemluví o dokonalé demokracii, pouze o demokracii lépe fungující. Je sympatické, že Fischer nepředkládá utopistické náčrty dokonalé demokratické společnosti, ale buduje své teze na realistickém základě, který tak dodává skladebné společnosti punc proveditelnosti.

Demokracii se J. L. Fischer také věnuje ve svém dalším díle *Zrcadlo doby*. Tato kniha je psána formou hesel a jednoznačně ukazuje, jak se snaží Fischer vysvětlovat chápání většiny základních hesel. Také proto tato kniha nese podtitul *Abeceda skoro filosofická*. Hned na úvodu k heslu demokracie si Fischer stěžuje, že výraz demokracie je přespříliš používaný. A nejenom že to nestačí, se tento výraz se používá často nepřesně. Demokracie se totiž díky doslovnému překladu chápe jako vláda lidu (řecky δημοκρατία, vláda lidu, původně z řeckého δημοσ (demos), lid a κρατειν (kratein), vládnout), ale tato definice je jen polopravdou o skutečném využívání moci ve státě. Vláda lidu je jenom jakési řečnické klišé a ve skutečnosti nikdy nevládne lid sám o sobě, nýbrž vládnou vždy jen někteří, nejlépe zvolení, jedinci. Není to ovšem žádný neobvyklý jev, i v malé skupině, kde se teoreticky mohou všichni členové zapojit o rozhodování, nebývá konečná rozhodovací pravomoc v rukou všech, ale zůstává v rukou autorit (např. stařešina, přirozený vůdce atd.). V rozhodovacím procesu hraje také velkou úlohu kdo, jakým způsobem a jaké otázky předkládá ostatním k posouzení. Je to mu tak proto, že lid je hromadný pojem a vnitřně nejednotný a to i v malé společnosti. Vláda lidu tedy může znamenat a také znamená nejrůznější výklady. To, je také důvod, proč je mnoho různých demokracií a historických typů.

Původní novodobá demokracie se zrodila ze vzpoury. Tehdejší vůdcové jejími hesly vyjadřovali přání změny. Tedy to, co nechtějí, aby se nadále ve společnosti odehrávalo. Neřešili tímto co společnost dělat má. Nemělo být společenské nerovnosti – tedy nadvláda privilegovaných. Nemělo být společenské nesvobody - omezení politickým a hospodářským stavem. Poté neměla být duchovní nesvoboda, církevní a dogmatický útlak.⁶⁷ Ve svém zrodu demokracie nemyslela na svobodu politickou či sociální. Takové byly základní hesla demokratických revolucí. Ve skutečnosti se společnost nakonec transformovala následovně: vytvořil se právní řád, který měl zaručovat rovnost před

---

⁶⁷ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 25

zákony. Nemyslelo se na svobodu, ale zrušila se (teoreticky) vrchnostenská libovůle právem politického seburčení a teoreticky k tomu i svobodu přesvědčení. Nade vše se postavila svoboda hospodářského podnikání, takže se vytvořila volná cesta ke kapitalismu. Cesta, která vedla společnost k liberalismu – to znamená, že vůdčí úlohu postupně přebírá sebevědomá buržoazie.⁶⁸

Svoboda, jakož to jeden z největších přínosů demokracie, se v liberálním pojetí mění. Svoboda, jak Fischer poznamenává, je v liberalismu více socializovaná, teď je svoboda chápána v pozitivním smyslu, který sebou nese žádoucí politické důsledky. Nastává osamostatnění hospodářství. Liberalismus redukuje funkci státu. Stará se o to, aby nebylo hospodářství nijak omezeno, a bylo chráněno před cizím nátlakem (např. sociálním). J. L. Fischer považuje liberalismus za svobodnější, protože setřásl pouta společenské vazby, které společnost doposud držely. Se zvyšující se vyspělostí se společnost kapitalizuje.

Proti „kapitalizaci“ demokracie z obavy o původní přínos demokracie se v polovině 19. století zdvihá obranná vlna, reklamující počáteční principy demokracie pro celou společnost, tedy i pro „nekapitalistické“ vrstvy – zejména průmyslový proletariát, který se stává nositelem těchto myšlenek. Princip politické rovnoprávnosti po mnohých politických bojích v Evropě vítězí. Nastává „politická demokracie“, která je představovaná všeobecným hlasovacím právem, princip hospodářské rovnosti nadále posiluje. Principy politické rovnosti a hospodářské rovnosti si jsou navzájem protichůdné. „Zevním projevem této nesmiřitelnosti stane se nová ideologie tzv. socialismu, popírající v různých svých formách nejen zásady liberálního demokratismu, nýbrž namnoze i zásady demokracie politické.“⁶⁹ Svoboda v této formě demokracii má politický ráz (obrana proti buržoazii) a také ideologický (boj proti názorové spoutanosti). Fischer tuto formu demokracie nazývá jako „sociální demokracii“, která je pokračovatelem původní demokracie a uzavřela kompromis s liberalismem.

Demokratická myšlenka všeobecného hlasovacího práva, které bylo přiznáno všem, dopomohlo k spolurozhodování o státních záležitostech většině obyvatelstva. Soupeření různých společenských zájmových skupin umožňuje kapitalismu uplatňovat svou hospodářskou a organizační převahu. Díky mechanickému principu většiny v demokratické

---

⁶⁸ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 26

⁶⁹ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 27

vládě zvyšuje svou moc i v demokratické společnosti. Politické strany procházejí organizační a názorovou standardizací, díky tomu dochází k potlačování vnitrostranické demokracie. Kapitalismus dovede uplatňovat svůj vliv i v politických organizacích.⁷⁰ Fischer upozorňuje, že právě kapitalizace vzala demokracii její kontrolní povahu, která vyplývala z jejího původního rázu.

Jak je pro J. L. Fischera typické pro důkladné pochopení myšlenky musíme se nejdříve vrátit k samotné podstatě. Teprve po pečlivém seznámení s tématem se můžeme nadále věnovat Fischerově samotného pojetí demokracie. Pro Fischera je v rámci demokracie důležité to, aby demokracie měla dvě základní funkce: má vládnout - tedy autoritativní funkce a kontrolovat svou vládu – kontrolní funkce.⁷¹

Jako na velkou chybu poukazuje na činnost parlamentu, jakož to představitele demokratické vlády, který v sobě slučuje funkci zákonodárnou i kontrolní, jeho kontrola je omezuje na kontrolu své vlastní zákonodárné činnosti, vlastní státní správa je ponechána správě úřednické – tedy je bez přímé kontroly. Hospodářská oblast si ponechala svou autonomnost nezávisle na státu, pouze z něj čerpá nejrůznější opory a výhody. V dnešní době se tato finanční pomoc většinou vztahuje na nejrůznější dotace z Evropské Unie nebo různé finanční subjekty dosahují na různé daňové úlevy. Za tuto pomoc nedostává stát od těchto subjektů odpovídající pravomoce. Kontroly jsou nedokonalé a mnohdy míjející se účinkem.

Funkce demokracie jsou dle Fischera oslabovány nejenom špatně zavedenou kontrolovatelností, ale vlastním mechanickým způsobem jejího fungování. Většinový princip se stává příliš těžkopádný, neschopný reagovat na nastalé problémy. A ani jim odsouhlasená vláda nedává záruky, neboť se sama vesměs skládá nikoliv z odborníků, ale z politických veličin a lidmi politickými stranami dosazenými. „Důsledkem tohoto stavu se stala živelně pociťována a živě diskutovaná „krize“ demokracie i parlamentarismus.“⁷² Byly učiněny různé pokusy pro zlepšení nebo změnu tohoto demokratického systému. Tyto pokusy obvykle nedopadly dobře, zejména pokusy o diktaturu – rozbíhající se dvěma směry: diktatury fašistické a proletariátu, přivedly svět do mnoha válek, zejména druhá světová válka a studené války. I přes všechny zápory demokracie, které nastiňuje Fischer,

---

⁷⁰ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 28

⁷¹ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 29

⁷² FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 30

dovolujeme si říci, že instituce parlamentární demokracie jsou vhodnější formou vládnutí než různé způsoby diktatury a těmto by bylo vhodné se v budoucnosti vyvarovat.

4.2.5. Skladebná demokracie a její teoretické základy

Demokracie přes všechny své problémy přinesla několik kladů. Podnítila díky rozvoji buržoazie sociální i politický vývoj v Evropě a přinesla sociální a individuální sebeurčení. Z čehož vyplývá svoboda přesvědčení, i důležité kontrolní právo. Tyto principy Fischer hodlá „s radostným vděkem přejmout jako úhelné kameny k obnově, renesanci demokracie.“⁷³ Jako největší nedostatek – slabost - považuje Fischer bytostnou nespojitost, která vychází z naprostého nedostatku jednoznačně určeného politického programu (tzn., že demokracie nemá žádný vlastní politický program). I nedostatku jednoznačné sociální autority. Při analýze demokracie vychází z širokých předpokladů, které ji jednotí. Výrazem této jednoty je pak to, co nazývá Fischer jako „mechanistickým prototypem“ evropské kultury. Ve skutečnosti jsou jednotlivé kulturní útvary nespojitě a jednotnost je způsobovaná převahou kvantitativně mechanických zřetelů při kulturních i sociálních činnostech a řád může být pouze náhodným důsledkem.

Dnešní demokracie dle Fischera trpí bytostnou nespojitostí, která vysává všechnu její sílu a znetvořuje ji v karikaturu.⁷⁴ Pracuje tedy s myšlenkou, že kdyby byla odstraněna tato její nespojitost, mohla by pak být nahrazena principem pozitivním – tedy skladebným. I nová „skladebná“ demokracie předpokládá tak ke svému uskutečnění jí odpovídající změněnou kulturní orientaci.

Ústředním kamenem skladebné demokracie bude ve Fischerovském pojetí pojem funkce. Jestli se doposud pracovalo s demokracií jako mechanistickým prostředkem, tak skladebné pojetí demokracie dosazuje místo toho potřebu funkcionálního pojetí. „Přitom funkcí třeba rozumět vazbu jakýchkoli částečných útvarů vztahem, který je vůči těmto částem nadřazený.“⁷⁵ Abychom porozuměli jeho novému funkcionálnímu pojetí, vybírá J. L. Fischer konkrétní příklad a to v podobě nám nejbližšímu – jazyku. Rozumíme smyslu jednotlivých slov, tyto slova nám tvoří větný celek, tento větný celek je pak nadřazený jednotlivým slovům. Odpovídá to právě funkcionálnímu pojetí, kde se vše podřizuje vyšší funkci.

---

⁷³ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 31

⁷⁴ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 32

⁷⁵ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 32

Skladebné pojetí demokracie klade důraz na kvalitativní různorodost, místo pojetí kvantitativnímu. Jde tedy o důležitost kvalitních funkcí místo toho, aby bylo jen kvantum funkcí. Všechny kvalitativní funkce musí mít různý stupeň racionality. Pro funkcionální pojetí také platí, při větším proniknutí do skutečností, tak namísto formálních vztahů vznikají materiální vztahy. Tam kde jsou tyto vztahy jen na povrchu věcí, tak tam jsou intelektuální vztahy formální.⁷⁶

Ve Fischerově filosofii ovšem nic nejde nastolit bez předem důkladného pochopení problematiky. Jak jsme si dříve mohli povšimnout, než se začne zaobírat demokracií, potřebuje pochopit, jak se demokracie vyvíjela. Podobně pracuje i vlastní skladebnou demokracií. Než se opováží podrobit toto teoretické pojetí i příslušnou sociální skutečnost kritice, musí nejprve provést kvalifikaci sociálních činností i příslušných institucí. Každá lidská činnost se vztahuje k věcem, nebo k jiným lidem, nebo se vztahuje k umělecké činnosti, kde se něco vytváří. Zde se dostáváme k podstatě jeho skladebné filosofie, kdy „výsledkem prvního druhu činností budou statky, druhého hodnoty, třetího výrazy. Pak to, co nazýváme hospodářskou skutečností, krylo by se se statky, jak právě byly definovány, statek následkem toho stal by se jedinou sociální kvantitou“.⁷⁷

Každé jednotlivé individua má svou sebezáchovnou tendenci. A tedy svou potřebu individuální či sociální. Teprve okolnost, že její naplňování se děje v sociálním rámci, vytváří relativní autonomnost statků, činíc je kategorií ve vlastním smyslu sociální a označitelnou jako hospodaření. Hospodářské skutečnosti naplňují sebezáchovný zájem individuální.

Hodnoty se vždy odkazují k lidem, díky tomu jsou rozdílné od statků. Hodnoty reagují na vzájemně různé poměry, které jsou stanovovány řadou různých institucí. Tyto instituce pak mají normativní charakter. Z nichž instituce mocenské, právní a morální jsou nejvýznamnější. Individuální zájem je pak nucen podřizovat se zřetelům mimoindividuálním. Zde vznikají různé formy vládnutí (např. teokracie, monokracie, plutokracie, demokracie, apod.) Společným znakem všech těchto forem, je to, že svými institucemi hledí obsáhnout vždy celou společnost. Aspoň podle svých možností a schopností.

---

⁷⁶ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 34

⁷⁷ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 35

Následně vrchol činnosti jsou výrazy, jejich funkcionálním určením je právě tvorba, tj. množování dané skutečnosti ve směru jejího kvalitativního růstu.⁷⁸ Výrazy jsou pojímány autocentricky, jinak řečeno jsou sami sobě hlavním nositelem, který není ovládán vyšší „mocí“. Další rozbor by umožnil rozlišit trojí kategorii výrazů. Konkrétních, označovaných jako díla umělecká, předmětných, označovaných jako díla vědecká, a perfektičních, označovaných jako díla filosofická. Tímto výčtem individuálních i sociálních činností, dovádějícím buď ke statkům, či k hodnotám, či k výrazům. Jako čtenáři Fischerových myšlenek nás napadá, která z těchto tří činností má vyšší platnost, je důležitější, ke které máme jako individua směřovat?

Fischer záměrně neuvádí přímo, které z těchto sociálních činností (statky, hodnoty, výrazy) je na nejvyšším místě, ale k odpovědi přichází oklikou. V kapitalistické společnosti je kladen důraz na statky. Ve skladebné společnosti je nastolena přirozená hierarchie těchto sociálních činností k největšímu prospěchu celku. Proč není ve skladebné společnosti prioritní jen jedna z představených činností, jak je tu jiných společností? Fischer uvádí, že „ukojení hospodářských potřeb je nezbytnou podmínkou trvání jakékoli společnosti, že tedy by to byly právě statky, které by vykazovali maximum, výrazy proti tomu minimum naléhavosti. Než z této námitky vyplývá jen jediné: že růst jakéhokoliv sociálního útvaru předpokládá jeho elementární zabezpečení. To však je pouhou podmínkou, nikoli smyslem ať té či oné sociální existence. Proto hospodářské zřetele budou v každém společenském řádu tvořit nezbytný předpoklad celé sociální stavby, ne však její vrchol.“⁷⁹

Ukazuje se, že statky nabývají svého sociálního významu teprve svým sociálním určením, jako pouhý předpoklad, umožňující vznik hodnot i výrazů. Jakmile však statky byly zbaveny poplatnosti vůči zřetelům sociálním, pokud se zpronevěří svému sociálnímu určení, pak dojde k porušení hospodářské rovnováhy ve společnosti, tedy k tomu, co pak bývá označováno jako hospodářská krize, dochází k sociálnímu rozvratu.

Konkrétně Fischer analyzuje kapitalismus, kde dochází k podobným závěrům. Zkoumá jaké má důsledky podřizování výrazů statkům v této formě demokracie. „Jestli na jedné straně mohli jsme zjistit, že činnosti výrazové probíhají relativně nezávisle na ostatních činnostech sociálních, takže právě tato jejich poměrná autonomnost se stává

---

⁷⁸ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 35

⁷⁹ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 37

zárukou jejich rozvoje: a jestli na druhé straně v kapitalismu byly i výrazy uvedeny v poplatnost statkům, nezbytným důsledkem toho bude, že jenom ta odvětví činnosti výrazových budou moci dojít svého uplatnění, která slouží zřetelům hospodářským, především zřetelům hospodářské vydatnosti. Tak technika stane se vlastně jedinou teoretickou činností hovící intencím kapitalismu, a výrazové činnosti ostatní budou musít strpět, aby se staly buď nástrojem v týchž hospodářských službách, nebo aby klesly na úroveň společnosti, která stále vydražďovaným chvatem pozbyla vši zjemnělé senzibility i potřeb doopravdy kulturních.“⁸⁰

Fischer se neustále vrací k problematice kapitalismu, až se kolikrát zdá, že jakoby zapomíná na své původní téma skladebné demokracie. Tímto zpětným pohledem se Fischer snaží ujistit, že hierarchie jim navozených sociálních činností, je správná. Právě kapitalismus s jeho zřetelem na hodnoty dovádí společnost jak k sociálním krizím, tak k nebezpečí kulturního úpadku. Proto chce proti kapitalismu postavit skladebnou společnost, a říká, že se ve skladebné demokracii pouze přivádí k platnosti „přirozená“ hierarchie sociálních funkcí! Pak proti definici kapitalismu, bychom mohli říci, že skladebná společnost je ta, v níž výrazy fundují hodnoty a takto fundované hodnoty následně statky.⁸¹

Když jsme se již zabývali kapitalismem, nesmíme, stejně jako Fischer, opomenout socialistické pojetí. Skladebné pojetí společnosti má určitou shodu se socialismem a to v tom, že oba systémy ruší nadřazenost statků vůči hodnotám, a právě naopak tuto nadřazenost převracejí. Sociální autority jsou zaručeně v každé společnosti. Bylo by naivní si myslet, že tomu v některé společnosti nebylo. Jen se proměňuje jejich vnímání. V kapitalismu je sociální autorita charakterizována svou službou ke kapitálovým statkům. Sociální autorita je už ze své podstaty podněcována sociálním zřetelem, tudíž by měla usilovat o nahrazení dosavadní vlády kapitálu nad společností. Tedy by se konkrétně jednalo o nadvládu společnosti nad kapitálem, tzv. jednalo by se o „zlidštění“ kapitálu. „O jeho podřízení lidským zřetelům, nejpřesněji pak o navrácení kapitálu jeho sociální funkci“⁸². Aby se mohla vytvořit taková cesta k zlidštění kapitálu, musí být společenská kontrola nad kapitálovými zdroji. Cílem tohoto je snaha o převedení kapitálu na pouhý prostředek hospodářského koloběhu výrobního a taktéž spotřebního. Tato snaha není

---

⁸⁰ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 38

⁸¹ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 39

⁸² FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 39

myslitelná bez rázného zásahu do dnešního systému tzv. soukromého vlastnictví, sám Fischer opatrně předpokládá jistou míru zestátnění výrobních prostředků, pod podmínkou, že stát by tvořila společnost organizována skladebně.⁸³ Skladebný princip v této společnosti požaduje jednotu řádu, kterému budou pořízeny jednotlivé původně izolované volně navzájem sepnuté sociální útvary.

J. L. Fischer ve své dlouhodobé vizi, která by předpokládala nastolení skladebné demokracie ve skladebné společnosti, viděl skladebný lidský svět, který by obepínal všechny národy země. Tento cíl jak sám uvádí je vývojovým úkolem, nikoli něco mála desetiletí, nýbrž staletí. Tento vývoj skladebné společnosti se výrazně odlišuje od ostatních pokusů o společenskou změnu (fašismus, socialismus atd.). V těchto společnostech jsou požadovány obrovské změny okamžitě – tedy skokově, bez ohledu na následky těchto kroků. V nejradiálnějším případě až k vyhlazování odpůrců či jen nevhodných subjektů. Pokud ve svých listech Fischer mluví o skladebné společnosti, míní tím převážně budoucnost evropské společnosti, a ještě přesněji společnosti západoevropské. Předpokládá totiž, že díky společné historii a kultuře se demokracie skladebná bude nejlépe prosazovat v zemích Západní Evropy – tedy i v Československé republice. Považuje za možný aspoň částečně obdobný vývoj v sovětském Rusku, přestože zároveň upozorňuje na velmi rozdílné kulturní i hospodářské poměry od západní Evropy se lišící.⁸⁴

Pro bližší představu předkládá Fischer úvahu, o možném způsobu správy hospodářské činnosti, ve skladebné společnosti. Hospodářská činnost je neodmyslitelně spjata se sociální činností, musí tyto činnosti podléhat celé skladebné společnosti. Jako konkrétní příklad používá Fischer lékařskou péči, která v jeho době byla považována za svobodné povolání. Lékařská péče musí být tak podřízena společenské vazbě. Je si vědom jednoho negativního jevu. „Každý pokus o zespolečnění sociálních funkcí je vystaven jednomu úskalí: že potlačí volnost individuálního pohybu a s tím i možnost jakéhokoli iniciativního projevu. Že dá vznik tuhé reglementaci všech činností, jednotně řízených: že vyústí v těžkopádný a nedůtklivý centralismus.“⁸⁵ Tomuto nebezpečí je třeba zabránit. Za cestu k tomuto považuje trvale uplatňování funkčního hlediska pro všechny organizační útvary. U každé sociální funkce předpokládá dvojí určení. Jednak odkaz k určité činnosti, která je sociálně motivovaná, a za druhé odkaz k nositelům této činnosti, tedy k

---

⁸³ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 40

⁸⁴ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 40

⁸⁵ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 41

jednotlivým individuím.⁸⁶ Díky předchozímu dvojímu určení se ubírají jeho následovné úvahy dvojím směrem, ve skladebné společnosti musí být dvojí druh organizací. První se týká organizací správních a druhá, se zase týká korporativních či syndikátních organizací. Organizacemi správními rozumí organizační útvary, kde se objevují jednotlivé sociální funkce, včetně hospodářských funkcí. Organizacemi korporativními rozumí organizační útvary, které řídí jednotlivce, kteří vykonávají ony sociální a hospodářské funkce.⁸⁷ Tyto organizace mají své hierarchicky nadřazené útvary s větší kompetentností. Nejvyšší stupeň je vláda. Díky tomu se společnost mění v jednotnou organizaci.

Jelikož si je Fischer vědom problémů, které může způsobit vložení všech kompetencí do rukou jediného ústředního orgánu, žádá, aby hierarchizace sociálních činností i příslušných organizačních útvarů byla rozvrstvena jak po stránce právních jednotek, tak aby ústřední správa byla diferencována v řadu středisek, které budou mít různě odstupňované kompetence. „Přesným vymezením kompetencí by v takto uzpůsobené správě došlo k odstranění centralistického přebujení.“⁸⁸

Program sociální organizace, který se nám zde předkládá, je následně charakterizován jedním významným znakem. Tento znak zní následovně: „v jeho důsledcích je každý společenský subjekt funkcionálně zařazen ve společenskou skladbu, přičemž vláda společenská, tj. vrchnostenská správa, vyrůstá z nejširší možné sociální základny.“⁸⁹ Hrozí zde ovšem, že vrcholné orgány by se mohly vymykat společenské kontrole. Požadavek této kontroly vyplývá ze samotných základů demokracie, a aby byl naplněn, je nutná aktivní spoluúčasť tj. osobnostní poměr k sociálním funkcím. S požadavkem iniciativního individuálního přínosu.

J. L. Fischer neváhá prohlásit skladebnou společnost za jednotku, která klade demokratický princip na vrchol svého politického programu a usiluje tak o její realizování. Pevné spojení politického programu s výrazovou činností, pomáhá upevnit v základech demokratické požadavky. Fischer právě tímto spojením demokratické formy s výrazem pokládá výchozí předpoklad, který následně určuje následnou cestu společnosti. Při zkoumání účinnosti demokratických předpokladů ve správních organizacích, které spolu se správou úřednickou tvoří kostru skladebné společnosti. Demokracie by v těchto

---

⁸⁶ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 41

⁸⁷ FISCHER, J. L.; *Výbor z díla I.*; Ed. S. Fischerová – J. Šulc; 1. vyd.; Olomouc: Academia; 2007; str. 751

⁸⁸ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 42

⁸⁹ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 42

organizacích probíhala dvojitým směrem. Za prvé by se jednalo dle Fischera o demokracii vnitřní (řídící vnitřní činnost organizace) a za druhé by se jednalo o „vnější“ demokracii (vztahuje se v rámci kontroly na obranu demokratických práv v těchto organizacích). Pouze aktivní spoluúčast na daném sociálním úkolu ve skladebné společnosti zaručuje autonomnost. Neboť aktivní účast předpokládá vnitřní zájem aktivně se účastnit. Práce takto zapojeného subjektu přináší nejlepší výsledky a je projevem vnitřního smýšlení. Sociální a individuální autonomie je stejně tak povinností jako právem.⁹⁰ Je předpokládána vůle k takovému způsobu práce, jako druhořadá je záruka možnosti jejího uplatnění, v prvé řadě, jak Fischer rázně zdůrazňuje, se musí chtít. Důležitou úlohu v tomto hraje výchova ve skladebné společnosti, která je nemožná bez skladebné školy, která výchovnou praxí navodí demokratické smýšlení, na nichž má být postavena ona společnost.

Je snad pedagogická činnost jedinou zárukou existence a fungování demokratické skladebné společnosti? Nikoliv. Důležitou součástí, jak uvádí Fischer, nutnost vytvořit dostatečné záruky pro uplatnění individuální spoluúčasti a iniciativu.⁹¹ Za nejvhodnější formu považuje různá sdružení vytvořená v správních organizacích. Jejich činnost by zavazovala k pravidelným poradám, na kterých by se projednávaly a řešily problémy a činnost dané organizace. V diskuzi by se posuzovala činnost a přednášely by se návrhy na řešení nebo zdokonalení všech jejích aspektů souvisejících s danou problematikou (organizace, technika apod.). Také kontrolní činnost zde má podstatnou úlohu, do kontrolních orgánů zvolené zastupitelstvo disponuje vhodnými pravomocemi a díky tomu, že vzešlo z voleb má přirozenou důvěru. „Kdyby celá správa společenská byla prolnta takovýmto živým proudem vnitřní autonomie, splnila by požadavek co nejučinnější demokracie, aniž se v nejmenším octla v konfliktu s postulátem funkcionálního uspořádání i řízení společnosti, v konfliktu, k němuž nutně dojde vždy a všude tam, kde se svých práv ujme demokracie politická.⁹² Tímto řešením je zmenšen protiklad, který vzniká mezi šéfy-zaměstnanci nebo vůdci-ovládaní. Tyto sociálně-spoločenské vztahy, které provázejí lidskou společnost po celou dobu jejího trvání, totiž postrádají aktivní a zavazující zpětné vazby. Vzniká zde, v rámci možností, pravá tvořivá spolupráce. Je zřejmé, že pomocí zákonů je nutno vymezit jednotlivé pravomoci nejenom oněch sdružení, ale i dalších pracovněprávních apod. vztahů, stanovit jejich poměr k orgánům správy atd.

---

⁹⁰ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 43

⁹¹ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 44

⁹² FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 44

Demokratické společnosti obohatily původní správní odvětví, tj. moc zákonodárnou, výkonná a soudní, o další aspekt – pravomoc kontrolní. Možnost kontroly je tedy i v současné politické demokracii významný prvek umožňující společnosti kontrolovat vládu a posléze také aktivně zasahovat. Pro správné fungování společnosti je nutné rozdělení moci zákonodárné, výkonné a soudní na samostatné celky. V zemích se sloučenou správní mocí dochází k oné absurdní situaci kdy jeden a tentýž orgán současně vykonává vládu a zároveň ji kontroluje, tedy kontroluje sám sebe. Není zde rozvinut základní princip politické demokracie, žádající rovné spolurozhodování všech o všem v dlouhodobém měřítku nabudou politické zřetele převahy na funkcionální nebo naopak.⁹³ Fischer poukazuje na možnost „řešení“ této nastalé situace, jednak zrušit politickou demokracii a tímto nechat vládu bez společenské kontroly, nebo vytvořit pro společenskou kontrolu specifické orgány a přikázat jim politickou pravomoc. V prvním případě by časem vznikla vláda autokracie, která se většinou opírá o ozbrojené síly a o byrokratickou státní správu. Bez společenské kontroly může nastat situace, kdy vláda přijde o důvěru, která je výrazem pro „elementární formu politické občanské činnosti: pro souhlas občanské politické vůle s programem vlád.“⁹⁴ Tato společnost se již nemůže honosit titulem demokratická.

Jeden ze základních kladů politické demokracie je souhlas občanské politické vůle s programem vlády, který je založen na důvěře. Zárukou tohoto je možnost kontroly, tedy o možnosti ujistit se o vhodném výběru volených zástupců a o jejich případném nahrazení při ztrátě této důvěry. I ve Fischerově skladebné společnosti se počítá s politickou demokracií. Na místo současných politických stran zde navrhuje jako základ politické strany, které vzniknou ze syndikátů spojujících subjekty s určitou sociální funkcí. I pro založení skladebné společnosti je politická demokracie nutností. J. L. Fischer se kriticky vyjadřuje k soudobé politické praxi, která se mu jeví vlivem politického stranictví a jeho zásahům do jednotlivých společensko-správních institucí nevhodná. Jeho varování pro budoucnost se bohužel vzhledem k současným problémům na naší politické scéně, ukazuje jako stále platné.

Předpokládá, že sociální vývoj směřuje k vytvoření nové jednotné základny, na níž by byl jednotně organizován společenský celek. V jeho vizích po zániku kapitalistické společnosti vznikne na přechodnou dobu beztřídní socialistická společnost, ve které

---

⁹³ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 46

⁹⁴ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 47

soudobý antagonismus vyplývající z protichůdných koncepcí společenské organizace ustoupí pojetí v základech jednotnému.⁹⁵ Tato základna s jednotně organizovaným společenským celkem vytvoří skladebné pojetí. Jestliže se bude v jednotlivých sociálních skupinách vyskytovat antagonismus, bude to jen v rámci oné základní jednoty, která může být tímto postupně upravována. Politické strany v této demokratické skladebné společnosti vycházejí ze základních principů této společnosti a ze společné názorové základny. Tyto předpoklady mají být zárukou nepřekročení skupinových zřetelů nebo naopak jejich diskriminaci. Bude nutno uhlídat politický vliv těchto stran, aby nepřekročily oprávněný rozsah společensko-kvalitativních a politicko-demokratických zřetelů.

---

⁹⁵ FISCHER, J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Nakladatelství Votobia; Olomouc; 1996; str. 48

5. Společnost

Podobně jako u předcházejících kapitol, začnu tím, že se nejprve zaměřím na definici. Poté se zamyslím nad tím, jak se společnost rozvíjela. Dále se již budu konkrétně věnovat společnosti, jak ji pojímá profesor Josef Ludvík Fischer.

5.1. Definice a historický vývoj společnosti

Definice společnosti je různorodá. Vybrat jednu, která obsáhne vše co si dnešní „moderní“ člověk představuje pod pojmem společnosti je komplikované. Jako příklad jsem vybrala heslo z Antropologického slovníku, který sestavil J. Malina a kolektiv: Společnost je „Sounáležitá pospolitost lidí, kteří spolu trvale žijí v jistých politických, hospodářských a sociálních poměrech a již spojuje jistá představa chování a mravů, společná minulost a tradice, fyzická blízkost a množství skutečných setkávání, často sdílené cíle a hodnoty a obvykle i jazyk jako nejdůležitější prostředek komunikace. Rozsah těch nejširších skutečných společností se dnes obvykle shoduje s rozsahem státu, který by měl sloužit k organizaci společnosti.“⁹⁶

Společnost je tedy vše co nás obklopuje. Bez ní bychom si nedokázali představit své působení na tomto světě. Je jen velice málo jedinců, kteří chtějí žít v osamění – mimo kontakt s ostatním lidským okolím. Také jako jeden z nejpoužívanějších trestů v lidské společnosti je trest samoty, který se používá již od mateřských školek, až po samoty ve věznicích. Díky tomu se dá říci, že jsme živočišný druh společenský, v ironickém významu až stádní. Společnost nás utváří, ale i my utváříme společnost.

Jako společnost jsme samozřejmě prošli a procházíme jistým vývojem. Nelze popřít, že již nežijeme v malých tlupách v jeskyních, ale v globalizovaném společenském systému, kde zvláště v posledních desetiletích není problém se pomocí počítače a internetu spojit s kýmkoliv – kdekoliv. V následujících odstavcích se v krátkosti zaměřím na historický vývoj a skutečnosti, které nejspíše měly formující charakter dnešního světa – tudíž i naší společnost.

Lidské dějiny se běžně dělí na pravěk, starověk, středověk, novověk a soudobé dějiny. Ve starověku jsou pro nás důležité státy jako je Egypt, Mezopotánie. Ale nejvíce formující charakter pro společnost měly městské státy ve starověkém Řecku a následně ve

---

⁹⁶ MALINA J. a kol., Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk, Akademické nakladatelství CERM, Brno, 2009, str. 201

starém Římě. Když pomíneme jejich náboženskou strukturu, která je jasně polyteická, tak myslím, že je důležitější se podívat na filosofická východiska. V dnešní době nikdo nepopírá, že řeční filosofové postavili první otázky a první definice člověka i společnosti, také se na jejich myšlenky neustále odvoláváme a mnoho myslitelů se je snaží opětovně uchopit. Platonovo pojetí je spjaté s jeho ideami. Následoval Aristoteles, kde jeho společnost byla nejvíce spjata s politickou naukou. Hlavně pak tito myslitelé měli neodvratnou názorovou inspiraci pro další odvětví, nejen, že se od nich buď společnost chtěla odlišit (stoikové), ale spíše v tom, jak se je snažili začlenit do křesťanské nauky. Od počátků novoplatonismu, kde se snaží skloubit Jedno s Bohem. Následně sv. Augustin, který ještě více podpořil trojjedinost boha. Středověk je celkově charakterizován problematikou Boha, který zaručoval určitou společenskou mentalitu. Společnost byla ovládána církevními představiteli a jejich výkladem Písma, takto byli jasně nadiktované podmínky pro život s Bohem, po jehož naplnění měli obyčejní lidé v posmrtném životě dosáhnout blaženosti.

Velká proměna přichází v renesanci, kde se člověk dostává do popředí zájmu a snaží se jej, jako např. Pico della Mirandola, postavit do určité roviny s Bohem.⁹⁷ Lidstvo tedy už nebylo jen pouhým „poddaným“ bohu, ale mohlo si vystavět novou, žárnější cestu. Vrchol novověku je již spjat s industrializací a s novými objevy (parní stroj, aj.). Také se světská moc přesouvá do rukou měšťanstva, které tím získává mnohem vyšší postavení. Průmyslová revoluce ukazuje další stránku společnosti a také nové sociální problémy, které se předtím buď neřešily, nebo nebyly tak podstatné. Také se na konci 19. století projevuje nacionalismus, který se stává jedním z největších utvářejících prvků pro naši českou společnost. První světová válka, jako jeden ze zlomových okamžiků, dopomohla k vytvoření moderního samostatného českého státu, ve kterém si již česká společnost mohla po mnoha staletích svobodně projevovat. Tento krátký všeobecný přehled nám posloužil, k osvěžení našich historických znalostí a dále se již budu věnovat Fischerově pojetí společnosti v jeho dílech.

5.2. Společnost v dílech J. L. Fischera

Jeden ze základních kamenů Fischerovy filosofie je společnost. Svůj skladebný řád by si bez ní nedokázal představit. Každá společnost z něčeho vyrůstá, proto není neobvyklé, že i se Fischer nejdříve snaží objasnit, z čeho a jak postupně vznikaly současné

---

⁹⁷ MIRANDOLA G. P. della, *O důstojnosti člověka*, OIKOYMENH, Praha, 2005, str. 20

společenské struktury. V předchozím odstavci jsem nastínila, co všechno naši společnost ovlivnilo, ale protože Fischer se touto problematikou zabývá ještě výrazněji, není na škodu znovu to podrobněji popsat. Dále Fischer objasňuje fungování ve společnosti a společensko - politické vazby. V první části této kapitoly se tedy konkrétně zaměřím na středověkou společnost a americkou společnost.

Středověká společnost se vyznačovala ostrým oddělením jednotlivých sociálních vrstev. Středověké vzdělání bylo určeno pro potřeby církve a je formálně - mechanické. Stejně tak výchova. Postupně přicházel určitý kulturní vývoj, především pro potřebu technického rozvoje. Se vznikem absolutistických států a politickým vzestupem měšťanstva se mění společenská hierarchie podle byrokratických a hospodářských hledisek. Doposud privilegovaná vrstva vzdělanců přichází o svou společenskou moc ve prospěch „vševládných sil hospodářských“⁹⁸

Sám J. L. Fischer považoval tedy za nutné nejprve provést důkladný rozbor evropského středověku. Středověký svět vycházel z následujících předpokladů: vše je z milosti boží a za tuto milost je každý povinen bohu děkovat a sloužit. Člověk vůči bohu nemá žádných práv a služba bohu není jeho povinností, ale naopak výsadou. A to nejen jedince, ale celého lidstva. „Poměr boha ke všemu stvoření byl poměrem boha-otce, měl být stejně otecký, rozuměj vlídně ochraňující a spravedlivě trestající, poměr vrchnosti duchovní a světské vůči těm, kdo byli svěřeni jejich přímé péči.“⁹⁹

Sociální hierarchie středověku byla tedy poměrem poddanským a poměrem svěřeneckým, záleží tedy na postavení v hierarchickém žebříčku společnosti. Nositelem sociálních práv tedy nebyli jednotlivci, nýbrž stavy, a jedinec jen měl svá práva, jen jako jejich příslušník. Pro panovníky to platilo též. Nejvyšším vládcem je tedy Bůh. Ten ovšem nevládl přímo, nýbrž prostřednictvím organizované vlády duchovní – církve a vlády světské – vrchnost. Vláda světská je podřízena vládě duchovní. Nejvyšším zástupcem božím ve věcech duchovních se stal papež jako hlava církve a ve věcech světských to měl být římský císař.

Hranice mezi moci světskou a duchovní se různě posouvaly. Církev si přes všechny otřesy dokázala udržet svou hierarchickou strukturu, kdežto vláda světská se nikdy nedokázala sjednotit v instituci římského císařství. V jednotlivých královstvích sice měl

---

⁹⁸ FISCHER, J. L.; *Výbor z díla I.*; Ed. S. Fischerová – J. Šulc; 1. vyd.; Olomouc: Academia; 2007; str. 388

⁹⁹ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd.; Praha: Karolinum; 2005; str. 34

mít veškerou hospodářskou moc země panovník, ale protože k výkonu hospodářské správy neměl vhodný nástroj, používal na správu země vazaly, pomocí svěřeneckého území. Pro panovníka tento stav věci nebýval ideální. „Instituce svěřenectví totiž, sloužící k tomu, aby panovník odměňoval i zavazoval si své vazaly, dávala všechny faktické prostředky hospodářské a mocenské těmto, ponechávajíc panovníkovi vlastně jen titul, z něhož došlo k udělení svěřenectví, aby v důsledcích toho v rukou lenních pánů se soustředila všechna moc na úkor moci panovníkovy.“¹⁰⁰

Středověký řád hospodářský směřoval k vytváření drobných hospodářských území. V této souvislosti J. L. Fischer říká: „Zjednodušujícím schématu stály by pak vedle sebe, respektive proti sobě moc královská, stav panský, kněžský a městský, který – vznikaje časově nejpozději – budoval své politické postavení v zápolení se všemi mocnostmi předchozími.“¹⁰¹ Ve skutečnosti byly tyto vztahy daleko složitější. V každém případě zde byla nerovnost politických práv a naprostá bezprávnost stavu nejpočetnějšího, dosud nezmiňovaného stavu selského. Tyto nerovnosti měly již v samých základech křesťanství určitou klauzuli, která je popírala. „Před bohem přece nebylo rozdílu ani nerovností mezi bohatým či chudým, nemocným či slabým, zde platila jen vnitřní její hodnota, měřená bohabojností.“¹⁰² Na politické domýšlení tohoto postulátu by musely být naplněny další podmínky. Mnohem dříve se objevil jiný postulát.

Fischer se neopomíná věnovat suverenitě tehdejší společnosti. Společností zde jsou politické korporace – stavy považované respektive považující se za představitele celé společnosti vůči panovníkovi, který si myslí totéž. Snaží se tímto omezit moc panovníků, které jsou symfomatické pro vznik demokratického myšlení.

J. L. Fischer uvádí, že nejvýznamnější je fikce společenské smlouvy, která zdůvodňuje požadavek společenské suverenity. Kořeny této fikce jsou, dle jeho soudu, biblické, náboženská je také prvotní forma této fikce a i důvody jeho vzniku. „Lid – dozvídáme se totiž – uzavřel nejprve smlouvu s bohem, již slíbil poslušnost bohu a božímu zákonu. Ve druhou smlouvu pak vešel s panovníkem, přenášeje na něj vládní svrchovanost ve věcech světských.“¹⁰³ Závazky vůči bohu jsou samozřejmě úřednější a panovník, který překročí meze mu přiznané, zbaví tím své poddané slibu poslušnosti. „Společnost má nejen

¹⁰⁰ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 35

¹⁰¹ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 35

¹⁰² FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 35

¹⁰³ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 37

právo revolty vůči němu, nýbrž – podle učení nejradikálnější „monarchů“ – i právo zavraždit ho.“¹⁰⁴

Svým dosahem je tato ideologie protifeudální, protože dává přímý poměr mezi společností“ a bohem. Vrchnost se tímto stává něčím druhotným. Zdůvodňování tohoto má stále náboženskou povahu. Aby se přirozené právo zbavilo náboženského základu, musí se stát právem přirozeným na základě rozumu. Základní jednotkou práva se pak stává individuum vytvářející společnost k obrazu své vlastní podstaty. „Měřicímu“ rozumu rozpadá se skutečnost v měřitelné jednotky, které se měřitelnými stávají teprve tehdy, jsou-li stejnorodé.“¹⁰⁵ Vzniká tedy společenská rovnost jako základní přirozené právo individuální.

Tomuto má být přizpůsobena celá společnost. Jestliže předcházející zákon, je zákon božský, tak tento zákon je přirozený. „Nikde nelze zřetelněji sledovati souvislost, závislost a vzájemné prolínání obou ideologických pásem, jež jsme se pokusili reprodukovati po jejich nejtypičtějších stránkách, než v klasických slovech „prohlášení nezávislosti“ odpadlých kolonií severoamerických (z roku 1776). Pokládáme za samozřejmé pravdy, že všichni lidé se narodili sobě rovni, že svým Stvořitelem jsou nadáni určitými nezadatelnými právy, mezi nimiž je právo na život, na svobodu a touha po štěstí: aby zabezpečovaly tato práva, že jsou mezi lidmi zřízeny vlády, které odvozují svou spravedlivou pravomoc ze souhlasu poddaných, a jestliže kterákoli forma vlády se zpronevěří původnímu účelu, že jest právem národa, aby jí změnil nebo zrušil a zřídil novou vládu, zakládaje jí na takových zásadách a organisuje její pravomoc v takové formě, která se mu zdá nejlepší k dosažení bezpečnosti a štěstí“¹⁰⁶

J. L. Fischer uzavírá své pojednání o středověké společnosti takto: „Kde dříve individuum se ztrácelo nejprve ve státu a odtud v řadě hierarchicky odstupňovaných vazeb dalších, podléhajíc jim směrem shora dolů, má nyní směr být úplně obrácen (a tedy dříve zvrácen): základem je individuální svoboda, jíž se může zbaviti jen individuum samo tím, že dobrovolně se podřídí různým vazbám ať společenským, ať jiným.“¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 37

¹⁰⁵ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 38

¹⁰⁶ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 39

¹⁰⁷ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 41

Americká společnost (konkrétně Spojené státy Americké) je pro Fischera prototyp kapitalistické společnosti zaměřené jen na práci a peníze. Kde chybí větší smysl. Dokonce se nebojí popsat to jako prázdnotu. V Americe se vytvořila jednotná společnost bez nacionálních omezení, orientovaná na co nejvyšší zisk. Dobrý Američan, zbavený evropských kulturních brzd považuje technický kapitalismus za nejvyšší lidský výkon. Vše je tomu podřízeno. V důsledku tohoto se ztrácí individualismus a Američané si jsou pro pohled Evropana podobní. „Obyvatelé Ameriky jsou přirozeně taky lidé“¹⁰⁸; ale tak zvláštní a všichni navzájem stejní. J. L. Fischer dodává: to všechno jest sice individualismu, ale veskrze služebný hmotě a veskrze jí ovládnutý. Amerika mu tedy slouží jako prototyp odlidštěné kapitalistické společnosti.

Toto tvrzení si dovolím mírně zpochybnit, možná, že se tak Amerika jevila ve třicátých letech minulého století. Současná americká společnost nedostatkem kultury netrpí. Hlavně se to projevuje v její multikulturalitě, která ji v tomto ohledu činí zajímavou a pestrou. Američané patrně objevili své mnohonárodnostní kořeny, které jsou schopni skloubit dohromady.

Porovnání těchto dvou různých společností, zdůrazněním jejich rozdílů, nám jasně ukazuje změny ve strukturách společenství. Nejde zde o to, která je lepší, ale jen o čisté porovnání a konstatování faktu, že jsou naprosto jiné. Zdá se mi, že se J. L. Fischer snaží vysvětlit a promyslet fungování společnosti, jejich silné a slabé stránky a následně si vytvořit svůj vlastní originální pohled na tuto problematiku soudobé společnosti a její nedostatky, to znamená nedostatky moderní demokratické společnosti.

Tyto nedostatky popisuje v díle *Krise demokracie I a II*, které začíná upřesňováním základních pojmů, které jsou v mnohé míře co nejpřesněji definovány a doplněny o podmiňující souvislosti. Aby mohl co nejlépe zachytit dynamický rozvoj sociálních jevů, převádí sociální skutečnost a sociální dění na soustavu funkcí a funkcionálních vztahů. Společnost je zde definována jako soustava sociálních funkcí¹⁰⁹. Rozdíly mezi společnostmi primitivními a kulturními nejsou zásadní, ale jen stupňovité. Jednotlivé společnosti se liší způsobem, jak a kým byl vymezen rozsah jejich vlád.

Za vrcholnou formou organizace považuje Fischer tedy stát a nejnižší formou organizace – neboli základní forma - je individuum. Mezi těmito dvěma poli je spousta

---

¹⁰⁸ FISCHER, J. L.; *Výbor z díla I.*; Ed. S. Fischerová – J. Šulc; 1. Vyd; Olomouc: Academia; 2007; str. 423

¹⁰⁹ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 19

mezistupňů, které jsou vzájemně provázány různými vazbami a tyto vazby se navíc neustále mění! Celá společnost tak drží pohromadě díky sociálnímu konsensu.

Vlády v moderních společnostech se vytvářejí politickými procesy (volby) z různých politických seskupení. „V politicky vyvinutých společnostech dochází vedle toho k symbiose různých skupinových vůlí politických.“¹¹⁰ Díky demokratickým principům, které se projevují hlasováním, převažuje obecná vůle nad vůlemi částečnými. V případě opaku dochází k porušení politického konsensu, vlády se udržují již jen jakousi setrvačností a také pomocí mocenských prostředků. V dobách porušeného sociálního konsensu vznikají – buďto na základě ideologického zvládnutí skutečnosti, nebo pomocí metody zkoušek a omylů, nové kulturní prototypy. Jak přímo Fischer píše: „Trvale vládnouti je možno vždy jen se souhlasem ovládaných.“¹¹¹

Při těchto změnách, tedy v dobách sociálních i názorových zmatků je velké nebezpečí: „kdy vede začasť k záplavě davových psychos, jejichž dravému mocenskému rozmachu padá v oběti vše, co jakkoli přerůstá obzory zfanatizovaných mas. Zde jedinou brzdou se může stát osobní autorita vůdcova, z níž vyzařují kulturní kvality do sociálního prostoru, ovšem úměrně s legendárním promítnutím této vůdčí osobnosti do společenského vědomí.“¹¹² Tuto větu napsal J. L. Fischer patrně pod vlivem dojmu, který na něj udělali diktátoři první poloviny dvacátého století, zejména Adolf Hitler, J. V. Stalin. Tito „politici“ byli mistrní manipulátoři s davy, buďto přímo (Hitler v Německu), nebo pomocí stranického aparátu, vytvořením takzvaného kultu osobnosti (Stalin a Sovětský svaz). Svůj vliv na „masy“ v pozitivním smyslu mají v té době i jiní státotvorní politici. U nás to byl T. G. Masaryk. Jeho vliv se projevoval ovšem mnohem umírněněji a kultivovaněji. V tomto místě se musím pozastavit s krátkou úvahou, jak jsou na tom současné politické osobnosti? Je zajímavé, jak se mínění o politických špičkách mohou měnit během několika vteřin. V masmediích mohou kolikrát vypadat, jako skupina, která vlastně nerozumí tomu, co dělá, mohou působit arogantně, anebo naopak jsou přívětiví a dovedou přesně vystihnout problematiku. Ovšem při přímém setkání působí zcela jinak. Při volebních mítincích mají perfektně nacvičené odpovědi, operují s kultem osobnosti, vyzdvihují své lepší stránky a horší dokáže jejich tým úspěšně zamaskovat. Z neoblíbeného kandidáta, kterého ani

---

¹¹⁰ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 19

¹¹¹ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 20

¹¹² FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 21

masmedia nevykreslují přívětivě, se stává při konkrétním setkání charizmatičtý a vtipný politik. Je otázka, jaký je tedy ve skutečnosti.

5.2.1. Skladebná společnost

Záběr Fischerových prací je nesmírně obsáhlý a jednotlivá témata se v jeho dílech vzájemně prolínají. Je tedy v mnohých případech obtížné přiřadit k danému tématu pouze informace k němu podané, musí se tudíž pracovat se všemi pojmy pro zachování smyslu. To se také ukazuje v jeho pojednání o skladebné společnosti. Je tady možnost témata přiřadit jak politice, tak i ke společnosti. Ovšem vzhledem k tomu, že se v této práci pojednává nejen o politice, ale i o celé společnosti budu se touto tematikou zabývat v krátkosti s ohledem na informace v předcházejících kapitolách.

Po provedeném předchozím rozboru různých politicko - ekonomických společností, objasnil Fischer teoretické základy jejich vzniku a postupný vývoj, který tyto společnosti prodělaly, jak jsem předtím napsala, tento postup je pro Fischera podstatný. J. L. Fischer zhodnotil klady i zápory, které tyto společnosti přinášejí, a nastínil také jejich možný další vývoj. Přítomný kulturní a sociální zmatek, se J. L. Fischer rozhodl, ve vizi jiného světa teoreticky změnit a navrhl jej tedy uspořádat ve jménu nových principů!¹¹³ Tento princip nazývá skladebná společnost. Samozřejmě, že je Fischerovi známo, že změna celé společnosti je velmi nesnadná, je si vědom, že jeho teorie budou zpočátku odmítány a zpochybňovány. Na druhou stranu zase neopomíjí dodat, že kdyby se taková společnost utvořila, lépe by se dala předvídat budoucnost skladebné společnosti. A díky tomu by se dalo zabránit hospodářským a politickým výkyvům. Předpokládá také (automaticky), že lidé, kteří budou vhodně zapojeni do společnosti systémem elit, budou také žít lépe a šťastněji. Společnost se prostě musí změnit. Celý dosavadní způsob myšlení probíhá totiž úplně odchylnými cestami, než které nastoluje nový princip.

Důležité podmínky pro nastavení a fungování nové společnosti a ukazatelem vývojové pokročilosti jakékoliv sféry jsou - i sociálního jsou - je míra její autonomie – ta je limitovaná určitými podmínkami – nesmí být zrušena nižšími podmínkami a nesmí přebíjet vyšší sféry. Autonomie sociálních funkcí se projevuje jejich nezávislostí na nižších sférách. Optimální sociální funkce by tedy byla taková, která by vymezila jejich

---

¹¹³ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 281

závislosti, podřídila je vazbám vyplývajícím z jejich pořadí, jež také navozovalo kvalitativní růst. Všechny vazby musí být dobrovolně přijaty všemi individui.¹¹⁴

Toto nové společenské uspořádání, jak jsem dříve napsala, nazývá J. L. Fischer uspořádáním skladebným a má, nebo spíše musí se týkat všech aspektů společnosti. Fischer nám zde předkládá schéma celospolečenské organizace v novém uspořádání. Společnost definuje Fischer jako soubor sociálních funkcí.¹¹⁵ „Na jedné straně by probíhala věcná správa jednotlivých sociálních funkcí, a to buď společensky řízených (představujících správu výkonnou) nebo svobodných. Celá tato organizace by pak na druhé straně podléhala správě, resp. samosprávě politické, jíž by docházel uplatnění politický zřetel společenský.“¹¹⁶ Tato správa politická si utváří pro řešení odborných problémů autonomní orgány samosprávy, které jsou odborné. Politická funkce má význačnou roli, bez které, zdá se, by nemohla společnost fungovat. Jinými slovy se politická funkce dle Fischera dá chápat i takto: politik nevychází z politické strany, nýbrž přímou volbou ze svého „volebního okrsku“ a pouze dalším výběrovým postupem (volby) se může dostat k vyšším politicko-správním funkcím. Tento postup zaručuje přímé provázání politika se svými voliči a omezuje vliv politických stran. Správní orgány vzniklé tímto postupem by měly nejvyšší pravomoce. A díky tomuto je funkce politická ve Fischerově pojetí nadřazená tedy funkcím ostatním.¹¹⁷ Za funkce ostatní považuje např. vlastní výrobní a obchodní činnost. Tyto funkce musí být obdařeny vlastní autonomií nutnou k její činnosti. Do výkonu jakékoliv funkce má být individuum zařazeno přímo, ne neosobně.¹¹⁸ Politický zřetel se týká všech sociálních funkcí. Dotýká se všech individuí, vzhledem k zařazení politické funkce. Svobodně se individuum podřídilo. Sociální funkce je např. výroba zemědělská, průmyslová atd., dalším druhem jsou funkce zdravotnické. Následují funkce kde je hlavní předmět lidský subjekt jako sociální skutečnost a tento druh reprezentuje politická funkce, obsahující celek pod jednotným, sociálním zorným úhlem. „Poslední“ místo zaujímají funkce kulturní - zde jsou i výchovné prostředky. Každá z funkcí má

---

¹¹⁴ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 282

¹¹⁵ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 9

¹¹⁶ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 287

¹¹⁷ J. L. Fischer. *Osobnost, dílo, myšlenky*; Ed. M. Hejtmánek; 1. vyd; Olomouc: Univerzita Palackého; 1990; str. 92

¹¹⁸ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 285

specifické určení a tedy i svůj specifický řád. Nejvyšší legální instancí je autorita politická, která ovšem je podřízena autoritě ideálně-normativní.¹¹⁹

Aby byla docílena skladebná společnost, musí být tyto funkce určitým způsobem řízeny a omezeny. Jak píše sám Fischer: „Vlastní pořádací funkci, která uskutečňuje tuto skladbu, vnášejíc jednotu do nepřehledné změti nejrůznějších funkcí více méně částečných je funkce politická. Její pořádací úsilí musí pak přihlížeti jednak k věcné, jednak k osobní stránce těchto částečných funkcí a to vzhledem k jejich političnosti, tj. vzhledem k jejich záchovnému a rozvojovému významu pro společenský celek.“¹²⁰ Toto určení politické funkce vytváří její svázakonnost. Nejdříve politická funkce musí stanovit míru nesvobody. Výkon všech sociálních funkcí je vystaven politické kontrole, která se provádí politickou správou.¹²¹ Rozdílnost je v tom, že funkce, které jsou více méně svobodné, patří pod podléhající pravomoc společenskou. Ostatní funkce tvoří přímou součást společenské správy. Jako důležitou funkci vnímá Fischer funkce ekonomické. Tyto musí být ekonomicky optimální. Nadřazené optima optimu ekonomickému jsou optima personální, sociální a kulturní. Ovšem všechny jsou podřízené politické funkci. Fischer ještě zdůrazňuje jednu důležitou podmínku. Tato podmínka je následující: jedná se o zrušení svobodné disponibility výnosovými prostředky!¹²²

Výjimku z tohoto požadavku mají mít moderně nazváno osoby samostatně výdělečně činné, dle Fischera pracující v osobním výkonu funkce středostavovské – soukromníci. Tímto míní zaručit volné kulturní podnikání i po hospodářské stránce. Fischer chce ovšem jakousi cenzuru, kterou by si dělali umělci sami bez státních či jiných mocenských zásahů. Je důležité, aby společnost měla možnost disponovat kapitálovými zdroji, zároveň staví požadavek na regulaci spotřebního kapitálu v soukromých rukou. Chce tím zamezit nadměrné kumulaci kapitálu. Tuto obrovskou kumulaci také kritizuje v kapitalistických společnostech. Kde kvůli této situaci došlo k neosobnímu poměru k práci a vládě finančního kapitálu.¹²³ Tímto stanovuje podmínky pro jednotně řízené plánování úkolem, které je podřízeno správě, správněji samosprávě politické. Hospodářství je nutno rozdělit na menší celky. Umožnit všem zainteresovaným co největší pravomoce,

---

¹¹⁹ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 288

¹²⁰ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 283

¹²¹ FISCHER, J. L.; *Tři stupně: Filozofický vějíř*; 1. vyd; Blansko: Karel Jelínek; 1948; str 140

¹²² FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 72

¹²³ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 72

motivovat všechny zúčastněné a zároveň požadovat co největší osobní zodpovědnost. V ideálním případě by došlo k zařazení každého na co nejvhodnější pracovní, místo co nejosobněji, tedy co nejautonomněji!

Pro přiblížení k tomuto ideálu navrhuje Fischer školskou reformu a vznik skladebných škol. Odmítá tedy jednotné školství, které vychovává k průměrnosti, ale chce školy, které aktivně vyhledávají v dětech nadprůměrnost a podporují ji. Tímto je položen základ budoucích elit – tedy vynikajících pracovníků na místech, ke kterým mají vlohly a díky tomu i úspěchy! Všechny funkce musí mít maximální autonomii v rámci kvalitativního zařazení, ale i plnou osobní zodpovědnost a to jak v rámci kolektivu, tak i eventuálně trestní! Vedoucí funkcionáře je nutno odvolávat z funkcí i na základě neschopnosti! Politickou organizaci takového státu by si J. L. Fischer představoval nejraději jako zastupitelskou demokracii – v poměrně malých volebních okrscích by voliči volili své zastupitele do místní samosprávy, v těchto samosprávách by volily obecní rady a delegovaly by zástupce do vyššího zastupitelstva a dál by se postupovalo až do - řečeno dnešními slovy, parlamentu. Protože toto uspořádání vylučuje široké politické vrstvy z přímého politického rozhodování, považuje J. L. Fischer za důležité, aby tato společnost měla k dispozici a také používala referendum! Poznámka: institut referenda je u nás v současnosti možný jen na místní úrovni. Na celostátní úrovni vyhláší referendum vláda, ale pouze na základě vlastní dobrovolnosti.¹²⁴

Poměr k práci ve skladebné společnosti považuje J. L. Fischer za věc poměrně důležitou, a ve své vizi skladebné společnosti tomuto přikládá velký význam. Nemyslí tím to, jestli někdo pracuje rád a s chutí, (i když tuto situaci by rád ve své skladebné společnosti navodil) jde mu o osobní poměr k práci. Je zajímavé, že k tomuto řešení ho inspirovala feudálně - stavovská společnost, kterou jak jde z jeho prací poznat, neměl moc rád, ale zejména cechovní způsob regulace a organizace výroby, spolu s osobními vztahy mezi jednotlivými účastníky samotné výroby a podélnou dělbou práce mu připadla jako téměř ideální!¹²⁵ Vždyť zde nevznikala nadvýroba, kvalita výrobků byla zaručena, výrobci měli slušnou životní úroveň a spotřebitelé platili spravedlivou cenu. J. L. Fischera zde

---

¹²⁴ DVORÁKOVÁ V.; *Rozkládání státu*; Euromedia Group, k. s. – Universum; Praha; 2012; str. 20

¹²⁵ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 64

zaujala souspolnost sociálních vrstev, která také, na rozdíl od sespolné – odosobněné společnosti moderní, má vzniknout ve společnosti skladebné!¹²⁶

Sám Fischer nepovažuje jím navrhovanou strukturu skladebné společnosti za pevně stanovenou. Je to jen návrh – jaká si předloha – která se pravděpodobně po dlouhé době různých přechodných forem ve skladebnou společnost vyvine. Za důležité považuje principy skladebné společnosti, které má za univerzální. V každém případě doufá, že společnosti postavené na těchto základech patří budoucnost.

---

¹²⁶ FISCHER, J. L.; *Krise demokracie*; Přetisk 1. vyd; Praha: Karolinum; 2005; str. 320

6. Pojetí pedagogiky a školství dle J. L. Fischera

J. L. Fischer byl filosof, který se při formování nových požadavků na společnost, také zaměřil na jeden ze základních kamenů společnosti – a to výchovu. Vzdělávání má bezkompromisně výsadní postavení v životě člověka, proto se Fischer při plánování nové skladebné společnosti neopomněl zaměřit na jeho skladebné pojetí. Fischer pozoruje, že v soudobé společnosti jsou podstatné nedostatky ve výchovném systému, které jsou způsobeny nevhodnými principy. Tyto principy jsou většinou důsledkem nevhodného historického vývoje vzdělávání, které výchovné instituce přejímaly jako již zavedené formy bez kritického pohledu.

Není bez zajímavosti, že ve školství probíhají téměř neustále nějaké reformy. Žádná dosud představená výchovná teorie nebyla naplno přijatá – jedná se o „živou“ vědeckou disciplínu, která se neustále mění. J. L. Fischer na tento fenomén reforem reaguje ve většině případů kriticky a snaží se představit své vize, které se týkají jak formy – tj. struktury školství, tak i obsahu a způsobu výuky nebo i nevýuky! Potřeba školské reformy, jak tvrdí Fischer, není vyloučená, musí být však nastavena správně – je totiž nutno hledat nové výchovné cíle.¹²⁷ Aby mohla nastat tato situace, která posune dále naše školství, je nutný předpoklad jednotné názorové syntézy, která musí vyrůstat ze sociální jednoty. Tato nová reforma nastaví nové výchovné systémy a předpokládá existenci nové kulturní orientace.

I Fischerovo pojetí školství vychází ze skladebné filosofie. Musí se respektovat sociologická a psychologická rovina. Pedagogika je vědecká disciplína, které má svůj filosofický základ, ze kterého vychází. Záleží tedy na tom, jak je tento základ postaven. Samozřejmě, že tento základ, pro fungování školství musí být pevně ukotven v kulturním zázemí dané země.¹²⁸ Fischerovým ideálem je skladebná škola (ne jednotná škola), která respektuje korelace mezi ideovou a obsahovou náplní edukace a mezi její didaktickou a organizační formou, která respektuje sociologicky vyjádřitelnou kulturní strukturu dané společnosti v podmínkách sociální shody názorů.¹²⁹

---

¹²⁷ FISCHER, J. L.; *Pedagogické stati*; Výzkumný ústav odborného školství; Praha; 1968; str. 11

¹²⁸ MUSIL Jiří; *Josef Ludvík Fischer, Česká otázka dnes, Poslání malého národa*; Olomouc; 2007; str. 53

¹²⁹ MUSIL Jiří; *Josef Ludvík Fischer, Česká otázka dnes, Poslání malého národa*; Olomouc; 2007; str. 53

Fischer kritizoval „staré“ ustrnulé školství, které je pojmáno mechanisticky s rozsáhlým nahromaděním vědomostí s nespojitou výukou. Podle Fischera tento typ výuky musí být nahrazen skladebným prototypem, který umožňuje dynamickou názorovou syntézu obsahů výuky, které povede k novým metodickým požadavkům a syntetickým závěrům. Proti izolujícím tendencím, předpokládá Fischer hierarchické vrstvení sociální a kulturní struktury.¹³⁰

6.1. Nástin školského systému

Nejvhodnější pedagogický systém spatřoval Fischer v tom, aby subjekty a jejich výchovný způsob byl v úzké spojitosti se sociálními funkcemi – tento dynamický přístup se má stát základním výchovným postupem. Výchovné určení musí být ve shodě s různou diferenciací sociálních funkcí, právě na tuto nenápadnou formulaci klade Fischer důraz a je to zároveň jedna ze základních podmínek pro nejvhodnější systém. Je vhodné upozornit, že tento nástin má být pouze programem, žádná utopie. Jak sám Fischer píše: „budou-li ovšem uskutečněny všechny předběžné teoretické práce, nezbytně nutné, aby mohlo dojít vůbec k jejich konkrétním aplikacím ve výchově.“¹³¹

Jak by tedy vypadala školská soustava? Fischer zdůrazňuje, že výchova na primárním stupni musí být jednotná a nemá být diferenciovaná! Mínil tímto zaručit stejné počáteční podmínky všem vychovávaným. Rozhodně požadoval dynamický způsob výchovy, Fischerovi nejspíš byly tzv. proti srsti strnulé pedagogické výklady, monotónně se opakující bez inovace. Jak toho chtěl docílit? Lze to hned dvojím způsobem: pro co největší omezení pasivní vnímavosti žáků vyžaduje co největší činnost školy – tato škola musí být sama od sebe činná. Také požaduje od nového školského systému nastavit takový řád, který zabezpečí co největší formu školní a třídní autonomie.¹³² A to od nejmenších celků. Tento autonomní prvek má také napomáhat co většímu rozvoji osobnosti a vidí v něm určitou výchovu jednotlivců k různým řídicím činnostem, tedy i k co nejlepšímu spravování společnosti. Proto klade důraz, aby školy co nejvíce připomínaly společnost jejím v reálném fungování.

---

¹³⁰ FISCHER, J. L.; *Pedagogické stati*; Výzkumný ústav odborného školství; Praha; 1968; str. 12

¹³¹ FISCHER, J. L.; *Pedagogické stati*; Výzkumný ústav odborného školství; Praha; 1968; str. 12

¹³² FISCHER, J. L.; *Pedagogické stati*; Výzkumný ústav odborného školství; Praha; 1968; str. 13

Ačkoliv Fischer uznává jednotnou školu v primárním stupni v následujícím vzdělání, již požaduje výběr žáků podle sklonů, vloh a schopností. Těmto skutečnostem míní i přizpůsobovat jejich následné vzdělávání. Střední škola má být rozdělená na dva stupně: nižší, kterou připodobňuje k měšťanským školám, nižší středí, a vyšší tedy shodná s vyšší střední školou. Nižší stupeň, je čtyřletý a má za úkol podat žákům ucelený přehled poznatků, který bude odstupňován podle vývoje žáků. Způsob výuky je rozdělen na činnost třídního učitele, který udržuje obecnou výuku, následně zavádí kategorii odborných učitelů pro přírodovědecké a technické obory.¹³³ Fischer klade velký důraz na laboratorní pracovní systém, který je již v jistém řádu podřizován individualitě. Obecné vzdělání je vybudováno na neustále spolupráci všech žáků. V samotné výuce se, dle Fischera, nemají vyučovat politické dějiny, pouze pokud mají kulturní nebo sociální význam. Kulturní dějiny (současný dějepis) mají být zaměřené na podstatné souvislosti. Do tohoto učebního schématu spadají i další předměty, jako např. dějiny literatury. Je třeba dbát, jak zdůrazňuje Fischer: „Žák není ve škole ani pro to, aby cvičil paměť bezduchým a zbytečným memorováním, ani aby byl obětí lokálního patriotismu. Oč jde, jest, aby byl náležitě vzdělán, ne aby uměl nazpaměť věci, které nutně zapomene – k svému prospěchu.“¹³⁴ Toto napsal J. L. Fischer již v roce 1930, tedy v době, kdy by se dalo říci: co nemáš v hlavě, to musíš pracně hledat v knihách! V současnosti, díky všudypřítomné celosvětové informační síti, jsou, nebo v brzké době budou, veškeré informace přístupny komukoliv, kdykoliv a to ihned.

Již ve své době počítá J. L. Fischer s jazykovou přípravou, kdy mateřština je v obecné části a v odborné části je živý cizí jazyk. Na nižším stupni se musí vyučovat nejméně jeden cizí jazyk povinně. V této době se zcela přirozeně klade na první místo německý jazyk, který je s naší historií neodmyslitelně spjat. Následoval by minimálně ještě jeden nepovinný jazyk, který měl být nejlépe francouzština, angličtina nebo ruština.¹³⁵ Zvláště klade důraz na praktické ovládnutí jazyka. Předměty jako botanika, mineralogie a jím podobné, spojuje s exkurzemi, protože při praktických cvičeních se žáci naučí nejvíc. Fischer, který zajisté měl zkušenosti s výukou, tedy dával velký důraz na praktickou část vzdělávání. V současnosti docházejí některé jeho náměty naplnění, konečně se také dává důraz na vyšší aktivitu žáků, požaduje se skupinová práce a projektová výuka. I já jsem se

---

¹³³ FISCHER, J. L.; *Pedagogické stati*; Výzkumný ústav odborného školství; Praha; 1968; str. 12

¹³⁴ FISCHER, J. L.; *Pedagogické stati*; Výzkumný ústav odborného školství; Praha; 1968; str. 13

¹³⁵ FISCHER, J. L.; *Pedagogické stati*; Výzkumný ústav odborného školství; Praha; 1968; str. 14

mohla přesvědčit na edukační praxi, že informace, které jsou podávány žákům na praktických příkladech, jsou lépe chápány a pokud předmět dovolí, je vhodné nechat žáky hledat samostatně řešení.

Jako další stupeň vzdělávání navrhuje Fischer školy speciální - zaměřené na odborné předměty. Vyšší stupeň střední školy má být také čtyřletý. Tento stupeň musí prohlubovat obecné poznatky, které navazují na předchozí vzdělávání a to úměrně věku a dosaženému vzdělání. I na těchto školách hraje velkou úlohu třídní učitel, který se stará o obecné vzdělání. Školy, které jsou určeny k přípravě na pokračování studia na vysoké škole, obsahují ve výuce ještě latinu a poslední ročníky přibírají také studium filosofie. Ke studiu na vysoké škole mají být dle Fischera zákonem normované přístupy. Fischer nepovažuje maturitu za limitující faktor pro přijetí na vysokou školu, její nutnost odpadá a naopak přijetí na vysokou školu podmiňuje zvládnutím přijímacích zkoušek. V těchto přijímacích zkouškách se mají zkoušet se spíše vlohy studenta k studiu a prověřovat inteligence než naučené znalosti. Klade velký důraz na schopnost studenta k jeho adaptaci na zvolený obor. Raději by viděl školství výběrové (podle sklonů a nadání žáků či studentů).¹³⁶ Takové školství může snáze vytvářet špičkové odborníky, za kterých tedy dle J. L. Fischera vznikají nebo se doplňují elity správní, hospodářské a politické. Školní výuka naukově - reprodukční se musí změnit ve prospěch výchovy k samostatnosti v jednání a myšlení. Fischer nezapomněl také upozornit na důležitý faktor výchovy mládeže. Škola není ničím bez vychovatelů. Všichni učitelé si musí uvědomit, že vychovatelská funkce je jednou z nejdůležitějších a tudíž i nejdůležitější. Jací budou vychovatelé, takoví budou dorůstající generace

„Přehlížím-li tento nástin, tak stroze schematický, nemohu se ubránit dojmu, že z něho vyrchal všechn ten živý obsah, jímž měl být naplněn.“¹³⁷ Díky tomuto citátu musí být čtenářům jeho myšlenek zřejmé, že Fischer si je vědom, že podává jen hrubý nástin, který musí být detailněji propracován a jeho největší zkouškou bude uvedení do praxe.

V dnešním školství jsou některé ze dříve zmíněných Fischerových požadavků již zcela automaticky začleněné. Jazyková příprava je požadována od základního stupně a dokonce se vytváří speciální jazykové školky. V současnosti se největší důraz klade na anglickou výuku a ostatní jazyky se zcela zbytečně odsouvají na "vedlejší kolej". Třídní

---

¹³⁶ FISCHER, J. L.; *Pedagogické stati*; Výzkumný ústav odborného školství; Praha; 1968; str. 35

¹³⁷ FISCHER, J. L.; *Pedagogické stati*; Výzkumný ústav odborného školství; Praha; 1968; str. 15

učitel má obecné vzdělání jen na primárním stupni základní školy. Ve vyšším stupni a na střední škole to již je zpravidla specializovaný pedagogický pracovník, který se věnuje většinou svému oboru. Maturita je neodmyslitelnou součástí dnešního školství. Je také vstupenkou do vysokoškolského vzdělání. Osobně mě zaujala myšlenka ukončení vyšší střední školy bez maturitní zkoušky. Kde by přijetí na vysoké školství bylo jen za předpokladu úspěšného zvládnutí přijímacích zkoušek. V dnešní době se musí vykonat úspěšně maturitní zkouška a ve většině případů musí ještě student úspěšně zvládnout přijímací zkoušky. Na některé vysoké školy, nebo na konkrétní obory, se berou studenti podle průměru, nebo v případě malého množství uchazečů mohou tito téměř automaticky počítat s přijetím. A to většinou bez ohledu na předcházející studium. Tito studenti jsou automaticky přijatí bez jakéhokoliv prověření. A to nejen na vysokých, ale i na střední školy se dostávají žáci přednostně podle lepšího průměru. Objevují se studenti, kteří nemají o své vybrané studium zájem. Opomíjí se osobnost, názory a zapálení do vybraného oboru.

6.2. Elity jako součást skladebné společnosti

Fischer se ve svých dílech zabývá nejenom rozložením skladebné společnosti a jejího správného fungování, ale také se věnuje konkrétnímu do hloubky definovanému pojmu, který se pokusím vysvětlit v následujícím textu. Předpokládá, že v lepší skladebné společnosti vznikne intelektuální elita národa, což považuje Fischer jako prvořadý úkol nově uspořádaného školství a cíl výchovy. „Elitou totiž neoznačuje pouze úzké království duchů tvůrčích, nýbrž přičítá k ní i ty, kdo nepřijímajíce lhostejně a tupě svůj osud, snaží se jej spolutvořit, kdo srostli se svým dílem a se svou bytostí, dávajíce jí své nejvlastnější i nejlepší a kdo sebevtělují v svět, aby se stal jejich obrazem. A také ti, kteří ještě věří, že toto království 'ducha tíže' vezme za své, a volají do boje proti němu.“¹³⁸

J. L. Fischer ve své poslední přednášce pro veřejnost zdůrazňuje význam elit a nadprůměrnosti. Slovo elity, jak on sám připouští, nám zní cize a hlavně jaksí nepřátelsky. Co to je elita? Kdo je vnímám jako elita? V minulosti to bylo zaručeně spojováno s aristokratickou a církevní vrchností. Ale i dnes má elita punc jakéhosi povyšování se nad ostatními. Může to být také chápáno jako zesměšnění určité skupiny. A to vše díky tomu, že se do řídicích skupin dostávali lidé, kteří díky svému původu nebyli kulturně na určité

---

¹³⁸ MUSIL Jiří; *Josef Ludvík Fischer, Česká otázka dnes, Poslání malého národa*; Olomouc; 2007; str. 54

úrovni, a také většinou ani neměli odborné kompetence. Vnímá, že pravý význam slova elita není správně uchopen.

Elitu chápe Fischer jako neorganizované i neorganizovatelné společenství tvůrčího ducha. Vláda elit, ztotožnila se nám s vládou duchovní, která je vykonávána spontánně vznikající a působící kulturní autoritou.¹³⁹ J. L. Fischer si pokládá otázku: kde je teď ona kulturní autorita? Zjišťuje, že bychom ji hledali těžko, neboť je zatlačena hrubou tíhou nejrůznějších sociálních hmot. Tyto hmoty jsou vládnoucí silou. Tedy jednoduše jako by elity, které chápe jako onoho tvůrčího ducha, nebyly.

Upozorňuje, že význam pojmu elita spatřuje v tom, aby (na rozdíl od například období feudalismu, kdy elity vznikaly z šlechty a vysoké hierarchie) vrstva jím myšlených elit vznikala z široké populace. Tedy z lidí zařazených co nejvhodněji, co nejosobitěji, tedy co nejneprůměrněji, čili co nejlépe. „Úkol společnosti spočívá v tom, že má vytvářet optimální podmínky pro jednotlivce a toto zařazení mu nejen umožnit, ale také v něm jeho nadprůměrnost najít a pomoci mu ji rozvinout a tedy jej využít.“¹⁴⁰ Jeho elity se tedy skládají z lidí, kteří jsou špičkami ve svém oboru. Školní prostředí má právě dopomáhat nalézt onen dar nadprůměrnosti jednotlivce a všemi prostředky jej pak podněcovat, aby se jeho přirozený talent mohl co nejvíce rozvinout a stát se tak příslušníkem elity ve svém oboru a tímto přispět tak skladebné společnosti.

J. L. Fischer v této souvislosti soudí, že jednotné školství tuto možnost neposkytuje, protože svými možnostmi vytváří průměrné jedince. Nadaní žáci zde chátrají a ti druzí jsou na obtíž! Přitom není žáka, který by nebyl v něčem alespoň trochu nadprůměrný. Je důležité podporovat tvůrčí individualismus, přesněji evropský individualismus.¹⁴¹

Elita dle Fischera také znamená společenství všech těch, kteří nepřijímají lhostejně a tupě svůj osud, ale snaží se jej nějak utvářet – aktivně se podílet na jeho tvoření.

---

¹³⁹ FISCHER J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filosofická*; Votobia; 1. vyd.; Olomouc; 1996; str. 73

¹⁴⁰ MUSIL Jiří; *Josef Ludvík Fischer, Česká otázka dnes, Poslání malého národa*; Olomouc; 2007; str. 11

¹⁴¹ MUSIL Jiří; *Josef Ludvík Fischer, Česká otázka dnes, Poslání malého národa*; Olomouc; 2007; str. 423

7. Závěr

Cílem této diplomové práce bylo seznámit se s myšlením českého filosofa Josefa Ludvíka Fischera, hlavně s jeho pojednáním o politice, demokracii a společnosti. Fischerovo vnímání světa bylo silně ovlivněno jeho životními zkušenostmi, hlavně politicko – hospodářskými změnami, které probíhaly v Evropě.

Myšlenky J. L. Fischera nám neustále mohou mnoho nabídnout a to také díky tomu, že se ve svých pracích věnoval problémům, které přetrvávají do dneška. Snažil se vypracovat si kvalitní teoretickou základnu a to podrobnými analýzami všech možných aspektů problému, kterému se zrovna věnoval. Ve svých analýzách je ochoten dojít až k historickým výkladům, dokonce i poukázat na situaci z dob před vznikem zkoumané situace. Nejenom, že se obrací k minulosti, Fischer se snaží svým dílem nastínit možnou lepší budoucnost evropské demokratické společnosti, kterou nazývá skladebnou.

Fischer byl přesvědčen, že na evropskou společnost dopadl duch tíže (opakující se hospodářské krize, těžce řešitelné sociální otázky apod.) a demokracie upadla do krize. Což nám dokazuje také svým rozbořením kapitalismu a fašismu. Představy o možném překonání krize evropské společnosti jsou u Fischera těsně spjaty s jeho skladebnou filosofií. Fischer viděl východisko z krize především ve vzniku skladebné společnosti, která má svůj základ ve skladebné politice. Politické strany s politickým bojem v současném slova smyslu by dle jeho teorie zmizely a nahradila by je zastupitelská demokracie, dalo by se říci, dvojího druhu. Do politického rozhodování by zasahovaly vlivy odborné a sociální. Jako důležitý prvek Fischer vyžaduje nezávislou kontrolu, která přináší možnost neustálého zlepšování. Jeho politický koncept je velmi ucelený a ve svém rozboru zabíhá téměř do nejmenších detailů, jak by měly politické organizace a jejich hierarchie vypadat.

Politická forma, dle Fischera, je nedílnou součástí lidské společnosti. Fischer vnímá vše velmi provázaně, komplexně. Nikde se nesnaží nařizovat, která z dostupných forem je nejlepší, ale jednoznačně doporučuje skladebnou demokracii za vhodný směr, kam by se skladebná společnost měla ubírat. A to hlavně díky co nejširší účasti společnosti na její demokratické podobě. Demokracie není vrcholným cílem společnosti, nýbrž prostředkem jak učinit společnosti co nejlepší. S tento názor je velmi zajímavý, hlavně v naší době, kdy se již málo přemýšlí nad tím, jak demokracie vznikla, z čeho vycházela a proč je tak

přijímána. Najdou se i mnozí jednotlivci, kteří demokracii berou jako jakési nutné zlo, asi si nedovedou uvědomit možné následky jiných forem vládnutí tam, kde demokracie selže.

Největší důraz ve Fischerově skladebné filosofii je na jeho pojetí skladebné společnosti, na které vlastně stojí celá jeho politická a společenská vize. Společnost považuje za soubor funkcí, kdy každý její člen je funkcionálně zapojen. Při jeho rozboru skladebné společnosti bych nejvíce vyzdvihla jeho důraz na odborné autority, které mají být na vrcholu společenského žebříčku. Je v celku logické a naše společnost k tomu pomalu také směřuje, do funkcí jsou dosazovány vzdělané autority, které rozumí nebo se snaží co nejlépe rozumět dané problematice. Svými znalostmi se snaží pomáhat k lepšímu životu ve společnosti. To souvisí i s jejich politickou angažovaností. Dle Fischera by se právě každý jedinec postupně přirozeně začleňoval i do politického života, který by se stal společenskou přirozeností. To je velký požadavek na společnost, která je většinu času bez zájmu o politické dění. Je českou specialitou, že si obyvatelstvo spíše stěžuje než, aby se konkrétně zajímalo a měla chuť něco výrazně měnit. „Zdatnost jako ctnost, zejména občanská zdatnost jako nejušlechtlejší rys člověka, který byl pro jelefa vždy aristotelsky bytostně *zoon fysei politikon*.“¹⁴²

Je zajímavé, že J. L. Fischer nepředpokládal únik z krize do náboženského zanícení ve svých dílech rozebírajících současnost a možnou budoucnost se o náboženství prakticky nezmiňuje. Ačkoliv uznává jeho důležitou úlohu v minulosti, v současnosti nemůže nabídnout adekvátní řešení oné společenské krize.

J. L. Fischerovo skladebné školství nám zase přivádí jeden z principů jak dosáhnout skladebné společnosti. Fischer si správně uvědomuje, že je žádoucí změnit pasivní vnímavost žáků v soulad s reaktivním potenciálem žáků.¹⁴³ Přál by si, aby vnitřní chod školy byl co nejvíce prolnut spontánně navazovanou žákovskou autoritou, která bude následně vyúsťovat v občanské ctnosti. Díky skladebnému školskému systému se vytváří co nejlepší prostředí pro následné začlenění do skutečného života.

---

¹⁴² *Bůh vždycky zatřese stavbou*, Rozhovory Sylvie Fischerové a KAREL FLOSSEM, Vyšehrad, Praha, 2011, str. 41

¹⁴³ MUSIL, J. V. aj.; *Josef Ludvík Fischer 6. 11. 1894 – 17. 2. 1973*; VLASTIVĚDNÁ SPOLEČNOST MUZEJNÍ V OLOMOUCI; Olomouc; 2001, str. 52

J. L. Fischer nám má neustále co nabídnout, jeho myšlenky jsou neustále zajímavé a aktuální. Na závěr své diplomové práce mohu jen doporučit bližší seznámení s dílem J. L. Fischera.

8. Prameny a literatura

Bůh vždycky zatřese stavbou, Rozhovory Sylvy Fischerové a KAREL FLOSSEM, Vyšehrad, Praha, 2011, 272 stran, ISBN 978-80-7429-136-4

Česká filozofie ve 20. století: směry, osobnosti, problémy. Ed. J. Gabriel – L. Nový – J. Zouhar, Brno: Masarykova univerzita, 1995. 361 s, ISBN 80-210-122-26

DVOŘÁKOVÁ V., *Rozkládání státu*, Euromedia Group, k. s. – Universum, Praha, 2012, 176 stran, ISBN 978-80-242-3488-5

Filosofický slovník, Nakladatelství a vydavatelství FIN, Olomouc, 1995, 479 stran, ISBN 80-7182-014-8.

FISCHER, J. L., *Pedagogické stati*, Výzkumný ústav odborného školství, Praha, 1968, 97 stran

FISCHER, J. L., *Listy o druhých a o sobě*, Torst, Praha, 2005, 624 s. ISBN 80-7215-252-1

FISCHER J. L., *Krise demokraci*, Karolinum, Praha, 2005, 361 stran, ISBN: 80-246-065-85

FISCHER, J. L.; *Tři stupně: Filozofický vějíř*; Blansko: Karel Jelínek; 1948; 165 s.

FISCHER, J. L.; *Výbor z díla I.*; Ed. S. Fischerová – J. Šulc, Academia, Olomouc, 2007, 805 stran, ISBN 978-80-200-1580-8

FISCHER J. L.; *Zrcadlo doby, Abeceda skoro filozofická*; Votobia; Olomouc; 1996; 213 stran, ISBN 80-7198-161-3

JABAŘ Josef, VALENTA Lubomír, *J. L. Fischer: osobnost, dílo, myšlenky*; Olomouc:

Univerzita Palackého, 1990, 124 stran, ISBN 80-7067-924-7

LOCKE, J.; *Druhé pojednání o vládě*; Nakladatelství Svoboda; 2. Vyd.; Praha; 1992; 184 stran, ISBN 80-205-022-2-X

MALINA J. a kol., Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk, Akademické nakladatelství CERM, Brno, 2009, 303 stran, ISBN 97-8807-204-560-0

MIRANDOLA G. P. della, *O důstojnosti člověka*, OIKOYMENH, Praha, 2005, 135 stran, ISBN 80-729-816-41

MUSIL, J. V. aj.; *Josef Ludvík Fischer 6. 11. 1894 – 17. 2. 1973*; VLASTIVĚDNÁ SPOLEČNOST MUZEJNÍ V OLOMOUCI; Olomouc; 2001, 76 stran, ISBN 80-238-7361-X

MUSIL J.; *Josef Ludvík Fischer, Česká otázka dnes, Poslání malého národa*; Olomouc; Společnost J. L. Fischera v Olomouci, 2007, 64 stran, ISBN 80-903448-2-8

Slovník českých filozofů; Masarykova univerzita v Brně; 1998, 697 stran, ISBN 80-210-1840-2

URL: <http://blog.vlastenci.cz/uvahy/dnes-o-demokracii/> 20:22 21.5.2013

URL: <http://www.citaty-slavnych.cz/vyhledavani/nejlepsi> 20.19 21.5.2013

Přílohy:

Příloha 1 – dostupné z URL:

http://www.google.cz/imgres?imgurl=http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/63/Europe_1914.jpg&imgrefurl=http://www.dejepisne.estranky.cz/clanky/mapy---moderni-dejiny/evropa-1914.html&h=863&w=1198&sz=110&tbnid=KpfS5F3iAo-mHM:&tbnh=84&tbnw=117&zoom=1&usq=__x186WV7bhLt3EF3yB377w7eFps=&docid=mqcy0ok1afNJsM&sa=X&ei=JiHAUe2GH8TOswaNrIG4Cg&ved=0CC8Q9QEwAA&dur=154

18.6.2013 10:59

Příloha 2 – dostupné z URL:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Map_Europe_1923-cs.svg 18.6.2013 11:01

ANOTACE / ANNOTATION

Jméno a příjmení:	Iva Kawuloková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Petr Zima, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Politika, demokracie a společnost v dílech J. L. Fischera
Název v angličtině:	Politics, democracy and society in the works of JL Fischer
Anotace práce:	Tématem diplomové práce je politika, demokracie a společnost v díle J. L. Fischera. Práce se snaží ukázat, jak tyto pojmy český filosof pojímal, jak s nimi pracoval. Cílem je seznámení se s Fischerovým skladebným systémem. Práce se zabývá také Fischerovy návrhy na reformu školství, z nichž některé jsou stále aktuální.
Klíčová slova:	Skladebná politika, kontrola, skladebná demokracie, skladebná společnost, funkce, reforma školství, elity
Anotace v angličtině:	Topic of thesis is politics, democracy and society in the work of JL Fischer. The work aims to show the way how Czech philosopher conceive these concepts in his work. The aim is to get acquainted with Fischer compositional system. The work also deals with Fischer's proposals for education reform, some of which are still current.
Klíčová slova v angličtině:	Composite politics, control, composite democracy, composite society, function, education reform, elite
Přílohy vázané v práci:	-

Rozsah práce:	68 stran
Jazyk práce:	Český jazyk